

Torsdagen den 1 februari

Kl. 19.30

*Allmänpolitisk
debatt*

Förhandlingarna leddes till en början av tredje vice talmannen.

§ 1 Allmänpolitisk debatt (forts.)

EVERT SVENSSON (s):

Herr talman! Jag skall börja detta inlägg med att göra en liten kommentar till f. d. socialministern Runc Gustavssons anförande. Han tog upp en serie åtgärder som trepartiregeringen hade vidtagit, då främst socialministern, inom narkotika- och alkoholpolitiken. Jag måste säga att jag tycker att f. d. socialministern skryter ovanligt mycket. Den alkoholpolitiska proposition som kom under hans tid var inte mycket att höja rösten för. Nästan tio års arbete födde faktiskt en liten mus. Vid behandlingen av propositionen föreslog vi att man skulle anta ett treårsprogram, som då skulle kosta 100 miljoner, för att förbättra situationen. Vi fick avslag över hela linjen av de borgerliga partierna i riksdagen. Jag skall senare återkomma till den saken med anledning av vår socialdemokratiska motion i år.

Sedan gällde det narkotikapropositionen, där man kanske kan säga att regeringen faktiskt gjorde bättre ifrån sig. Men också då skröts det – om jag får använda det hårda ordet. Förslagen i propositionen skulle kosta 23 miljoner – det hörde man oftast talas om, och det stod i många rubriker i tidningarna. Men när vi granskade beräkningarna fann vi att det var anslag som redan var beviljade och anslag som sträckte sig bortom det budgetår det gällde. Det var också anslag från allmänna arvsfonden – men de kanske man kan räkna med. När vi räknade ihop beloppen fick vi, om jag minns rätt, en summa på 13 miljoner för ett budgetår – och det var väl det som skulle räknas.

Men jag skall gärna ge f. d. socialministern Gustavsson en eloge för det som har skett på narkotikaområdet. Allt är inte färdigtänkt på det området. Men vi har utredningar på gång, och vi får återkomma till den frågan.

Herr talman! Den sociala utslagningen är betydande i vårt moderna och tekniskt välutvecklade samhälle. Här finns en inbyggd konflikt mellan å ena sidan ekonomisk tillväxt med teknologi och vetenskapligt kunnande som främsta drivkraft och å andra sidan människan som social varelse. Det finns många som i det här sammanhanget tror att man kan fly från den ekonomiska och tekniska utvecklingen och därmed klara utslagningen. Jag tror att det är en felaktig slutsats. En lägre standard, ett ekonomiskt stillastående eller en tillbakagång i tekniskt kunnande kan dess värre också leda till större, inte mindre, utslagning. Det har den senare tidens lågkonjunktur bevisat. Denna har inneburit hög arbetslöshet, framför allt för ungdomarna. Vilka drabbar f. ö. en lågkonjunktur – de starka, de välutbildade, de redan privilegierade?

Nej, det är de utsatta grupperna som får sitta emellan. Det är de som får ta den hårdaste stöten. Om man frågar de handikappade, får man reda på hur svårt de har att komma in på arbetsmarknaden.

Teknisk utveckling och ekonomisk tillväxt måste ske med socialt förtecken, för en bättre social standard. Det är det som man måste ställa som krav. Och vi får aldrig förtrottas i vår politiska vilja och vårt politiska tänkande när det gäller att söka finna framkomliga vägar för att samordna dessa två ting. Jag frågar mig: Kan det liberal-kapitalistiska samhället klara av det? Idén att profiten är det enda säkra kriteriet på att det går bra i samhället tror jag obönhörligen leder fel.

Vi har här att göra med vad man skulle kunna kalla den lilla och den stora kalkylen. Företaget kräver i sin kalkyl – den lilla kalkylen – att de anställda skall vara "hundra procentare"; resten kan pensioneras eller skickas till socialvården. Men den stora kalkylen – samhällskalkylen – visar att varje par händer som inte uträttar något är en förlust för samhället. Det är dessutom ett brott mot människan. Vi måste alltså arbeta för att samordna dessa två kalkyler, och det kräver enligt min och många andras uppfattning att man planerar samhällshushållningen.

Men även om detta är den ekonomiska och sociala bas som vi bör arbeta för i ett längre perspektiv, måste vi under resans gång samla våra krafter till insatser av olika slag för att mildra verkningarna av det samhällssystem som vi nu lever under.

För att inget missförstånd skall råda vill jag tillägga att även i ett samhälle av det slag jag här antytt kommer alkohol och narkotika att spela sin ödesdigra roll, om inte den enskilda människan bestämmer sig för att hålla alkoholen och narkotikan på avstånd.

I vårt sökande efter medel mot den sociala utslagningen har vi inom socialdemokratin kommit att framhålla folkrörelsernas roll och värde. Det är inte så underligt – socialdemokratin är själv en folkrörelse. Vi vet vad folkrörelserna betydde i kampen mot alkoholmissbruket när detta sekel var ungt. Den sociala väckelse som gick fram över vårt land vid sekelskiftet medförde både att människan blev myndig och tog sitt ansvar och att folket steg upp ur det stora alkoholträsket. Vi skulle kunna tala om "det stora lyftet". Vad många glömt under tidens gång är just folkrörelsernas stora roll och betydelse.

Vi vill, herr talman, mobilisera folkrörelserna i kampen mot alkohol och narkotika. Många folkrörelser har redan under lång tid arbetat med dessa frågor. Dit hör självfallet nykterhetsrörelsen men också många andra folkrörelser.

Den alkoholpolitiska utredningen föreslog inrättandet av ett alkoholpolitiskt råd, och vi har nu ett sådant sedan ett år tillbaka. Tyvärr har rådet ännu inte riktigt hunnit finna formerna för sitt arbete.

Frågan om målet för vår alkoholpolitik diskuterades tidigare i dag, när socialministern svarade på en fråga av Thure Jadestig. Jag vill gärna ta detta tillfälle i akt att tacka socialministern för det klara svaret på Thure Jadestigs fråga. Jag tror att det är viktigt att vi har det målet klart för oss. Däremot kan

man alltid diskutera hur vi skall nå fram till det målet, och den saken kommer vi säkerligen att få diskutera många gånger.

Vi vill alltså engagera folkrorelserna, och när vi nu återkommer med den motion som vi väckte för två år sedan i anledning av den alkoholpolitiska proposition som Rune Gustavsson talade om är det därför att vi vill aktivera dem att engagera sig ännu starkare. Vi lägger fram ett förslag om ett anslag på 32 milj. kr. för nästa budgetår och 100 miljoner för de tre åren tillsammans.

Socialstyrelsens nämnd för alkoholfrågor har gått ut med en förfrågan till organisationerna i landet om de vill ordna aktiviteter och information mot och om alkohol. Denna förfrågan, herr socialminister, har resulterat i att nämnden fått in ansökningar för projekt till en kostnad av omkring 50 milj. kr. för ett år. Det gällde mer pengar räknat under en längre period. För nästa budgetår begärdes emellertid 50 milj. kr., vilket betydde att blåpennan fick gå fram mycket kraftigt i ansökningarna, då vi i nämnden strängt taget bara hade 12,5 miljoner att röra oss med och förmedla till organisationerna.

Nämnden har för nästa budgetår begärt betydligt ökade anslag. Vi trodde att den regering som nu sitter skulle ha sinne för de här frågorna, men det kom ingen anslagsökning alls. Vi har alltså egentligen mindre pengar nu än tidigare, eftersom vi den första gången hade pengar reserverade för ett halvår på grund av att vi inte kunnat komma i gång med verksamheten i tid. Det betyder alltså att vi måste avslå organisationers begäran om medel när de vill göra en insats för att bringa ner alkoholmissbruket. Jag tycker detta är ynkligt. Om det vore för något annat ändamål skulle man säkerligen kunna få en tilläggsproposition eller någonting liknande, men det kanske man inte kan vänta sig i den här frågan.

Nu har vi emellertid från socialdemokratiskt håll lagt vår motion. Det är en annan politisk konstellation nu än förra gången. När vi talade om de hundra miljonerna var det borgerliga blocket intakt. Jag hade då en diskussion med Alvar Andersson i Knäred, som sade: Det skall säkert bli så framöver att vi skall kunna plocka fram pengarna. Därför vädjar jag i dag till medlemmar i det centerparti som Alvar Andersson tillhör att träda upp här – om inte i dag så vid utskottsbehandlingen – och hjälpa oss i den här frågan och naturligtvis även i andra frågor som rör vår alkoholpolitik.

Det här är mycket allvarliga frågor, herr talman. Vi har genom alkoholen fått en utslagning som alla är överens om är oacceptabel. Jag vill inte säga att satsningen på 32 miljoner kronor för nästa år skall kunna rätta till den situation vi har – det behövs säkert mer pengar för det – men detta är vad vi inom den socialdemokratiska gruppen har kunnat få rum med i vårt budgetförslag. Det är ändå betydligt mer än den ökning som regeringen har föreslagit, vilket strängt taget är plus minus noll.

Vi vill ha pengar till kommunerna för att de skulle kunna samordna den här verksamheten och själva göra vissa insatser för en alkoholfri nöjesmiljö. Vi tror att det skulle vara av utomordentligt stort värde om vi kunde få ett positivt beslut i den riktningen.

1977 års alkoholpolitiska beslut var, som jag sade, inte något revolutione-

rande förslag. När vi sammanfattade vad vi ville med vår egen alkoholpolitik sade vi att det skulle ske inom ramen för socialpolitiken för att undanröja de sociala orsakerna till alkoholmissbruket, inom ramen för utbildningsväsendet och samhällets stöd till ungdomsorganisationer och folkrörelser för att stimulera information och debatt syftande till en bred medborgarmedverkan i alkoholfrågorna samt inom ramen för restriktionssystemet för att begränsa den totala, alltför höga alkoholkonsumtionen i samhället.

Det främsta syftet med vårt program är att skapa fördjupad kunskap och medvetenhet samt ökat engagemang hos den enskilde, organisationer och myndigheter för att ta upp kampen – jag upprepar vad som centralt är vår målsättning – mot den alltför höga alkoholkonsumtionen, mot alkoholmissbruket och andra former av missbruk samt orsakerna därtill.

Herr talman! Vad jag önskar är att den här riksdagen skall samlas till en insats, och det är mitt hopp att det här inlägget skall vara inledningen till en sådan insats.

RUNE GUSTAVSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag skryter inte, Evert Svensson, jag har bara talat om vilka förslag vi lade fram under trepartiregeringens tid. Eftersom det var jag som hade ansvaret för de här frågorna är det helt naturligt att jag knyter an till det arbete jag själv utförde. Jag förstår mycket väl om Evert Svensson och socialdemokraterna är lite besvärade av detta, eftersom ni under årtionden helt enkelt hade låtit dessa viktiga sociala frågor ligga i träda. Varför tog ni inte upp de här frågorna under de sista åren av er regeringstid? Det hade ni haft möjligheter till. Jag förstår att Evert Svensson är besvärad då han vet att nykterhetsorganisationerna har gett uttryck för sin tacksamhet över de insatser vi gjorde under den här tiden.

I alkoholpropositionen, som inte var något att skryta med – jag sade att den inte var något revolutionerande – lade vi, Evert Svensson, fast den alkoholpolitiska målsättningen. Det står klart uttryckt i propositionen, antaget av riksdagen, att vi skall begränsa alkoholkonsumtionen för att därmed minska missbruk och skador. Det var vi överens om. Det är ingenting nytt. Jag utgår från att den nämnd som Evert Svensson nu tillhör, den alkoholpolitiska nämnden, verkligen medverkar till att riksdagens målsättning följs upp.

Jag satte, och sätter alljämt, mycket stor tilltro till denna nämnd därför att den består av folkrörelserepresentanter. Det skulle vara intressant att veta om ni uppfattat det på samma sätt som jag, nämligen att de olika organisationernas representanter inte enbart skall sitta i nämnden eller gå till ett sammanträde och diskutera. Det är deras uppgift att föra ut de här frågorna och ta upp problemen i distriktsorganisationer, på avdelningsplan, nere på verkstadsgolvet – frågorna gäller både arbetstagare och företagare, för de är med i det här arbetet. Där skall de kunna skapa nya attityder, och då är det inte fråga om bara pengar utan det är fråga om vilken inställning man har till dessa frågor. Sedan behövs det pengar också.

Under tiden den 1 juli 1977–30 juni 1978 sjönk alkoholkonsumtionen –

trots att förslaget enligt Evert Svensson var så dåligt – med nära 11 %, enligt Accent. Det är riktigt att vi måste komma till rätta med de sociala orsakerna. Jag är tacksam om socialdemokraterna nu verkligen har insett hur olyckligt det var med 1960-talets koncentrationsfilosofi. I det koncentrerade samhället byggdes de sociala problemen in.

EVERT SVENSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag tolkar det senaste inlägget så, att centerpartiet är berett att hjälpa till så att vi får pengar till folkrörelserna. För det är vad det gäller. Den folkpartistiska regeringen har inte ökat anslaget. Vi står alltså med nästan tomma händer. Rune Gustavsson talar om att den här verksamheten skall föras ut till folkrörelserna. Javisst! Nämnden har gjort det och begärt stöd för olika aktiviteter, information och liknande. Vi har i nämnden, som jag sade i mitt huvudanförande, fått in ansökningar om bidrag på 50 milj. kr., och vi har 10 milj. kr. att röra oss med.

Det kanske kan verka litet surt att träta om det som har varit, men någon rekapitulation kan vi väl unna oss.

Det fanns en alkoholpolitisk utredning som jobbade i tio år. Vi var många som var irriterade över att utredningsarbetet tog så lång tid. Under den tiden var det ju svårt att göra några bestämda insatser. Det blev Rune Gustavsson – ingen annan – som i egenskap av socialminister fick ta hand om utredningens betänkande och lägga fram en proposition. Det var ingen annan som var socialminister vid det tillfället. Det blev inte särskilt mycket mer av det hela än den här nämnden. Dess målsättning är riktig och bra. Det har jag sagt här förut.

När det gäller narkotikabekämpningen tror jag det var 1970 eller möjligen 1969 som den socialdemokratiska regeringen lade fram ett ganska omfattande program. Om man jämför det programmet och det program som trepartiregeringen lade fram under Rune Gustavssons tid som socialminister finner man nog att Sven Asplings program hävdar sig väl. Jag tror att det var ett bättre program.

RUNE GUSTAVSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Evert Svensson diskuterar som om folkrörelserna icke skulle kunna göra någonting i denna fråga utan att det sker med hjälp av ökade statsbidrag. Jag är medveten om att folkrörelserna behöver mer pengar, men jag håller inte med Evert Svensson i hans resonemang att man inte kan göra någonting. Jag menar att det måste ingå i folkrörelsernas arbete att kämpa mot missbruk. De fackliga organisationerna exempelvis driver ju mötesverksamhet. Det är ute i vardagslivet, i fackklubbarna, idrottsklubbarna osv. som man måste ta upp de här frågorna. Det är den verksamheten som jag menar att den alkoholpolitiska nämnden via sina ledamöter måste föra ut. Nämndens arbete har ju inte pågått mer än ett år, och man kanske ännu inte har hunnit göra de verkliga satsningarna. Det är fråga om attityder och om att få en debatt till stånd.

Jag kommer tillbaka till detta: Har Evert Svensson vid något tillfälle under

de senaste tio åren gått med i ett förstamajtag, där ni haft skyltar med paroller om krafitag mot missbruket? Det är först nu som Olof Palme och de övriga partiledarna tagit upp de här frågorna. Jag är glad över att man tar upp dessa frågor på högsta nivå och verkligen för ut dem. Jag hoppas att de tas upp också i de stora talen i valrörelsen.

Så till narkotikabekämpningen. Om det program som lades fram av min företrädare var så utmärkt hade jag ju inte behövt ta upp frågan när jag blev socialminister. Men jag fann att problemen då var så stora att det var nödvändigt att göra en snabb kartläggning. Sedan utformade vi ett program som vi kunde sätta i verket mycket snabbt. Det hände under en tvåårsperiod. Vad är det, Evert Svensson, för mening med att stå här och bolla med siffror och försöka komma med bortförklaringar? Vårt program innebar ett grepp över hela fältet – åtgärder som icke hade vidtagits förut. Det fick också internationellt erkännande. Arbetet är inte färdigt i och med det programmet. Det innebar emellertid väsentliga insatser: en fördubbling av vårdplatserna. Och därtill kom familjevården. Men det behövs fler insatser på olika områden. Vi är inte färdiga än.

EVERT SVENSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Rune Gustavsson är grälsjuk.

Om man nu följer det program som trepartiregeringen lade fram i narkotikafrågan – vad är det som säger att man inte efter fem sex år behöver göra ytterligare insatser? Det vet vi ingenting om. Det behövs hårdare tag och större insatser. Det pågår också utredningar, utredningar som har initierats från socialdemokratiskt håll och som vi i socialutskottet varit eniga om att begära hos regeringen.

Rune Gustavsson talar om att folkrörelserna skall göra litet själva. Men samhället begär ju av folkrörelserna att de här skall göra en insats. Samhället säger då: Vi hjälper er ekonomiskt. Det säger vi också till kommunerna.

Om vi skall tala om den ekonomiska sidan kan man säga att de 3 milj. kr. som vi lämnar till arbetstagarorganisationerna naturligtvis inte räcker för den insats som de kommer att göra. De får själva gå in och jobba här. Men samhället har skyldighet att bistå dem i denna kamp, därför att vi begär av dem att de skall ta upp den.

Jag har nu utmanat centerpartiet att hjälpa oss i denna sak. Jag tror inte att jag skall gå ned från kammarens talarstol utan att också ha frågat hur regeringen tänker ha det i framtiden. Det är ju en provisorisk regering, så det kanske inte är lönt att fråga vad nuvarande socialministern tänker göra nästa år. Jag upprepar att om det gällde en annan fråga så kanske regeringen skulle kunna komma med en tilläggsproposition. Men utslagningen i samhället betraktas säkerligen inte som så viktig att man framlägger någon tilläggsproposition.

ULLA TILLANDER (c):

Herr talman! 1979 har, som vid det här laget inte kan ha undgått någon, internationellt proklamerats som ett barnets år. Ju mer vi får veta om hur barn

har det runt om i världen, desto mer angelägen är den här satsningen.

Men det är faktiskt inte bara för u-länderna som det här året skall tjäna som en uppfördran. Det är annars lätt att tankarna går i den riktningen när man hör om vår tids massdöd och massvält, som drabbar barnen svårt, och därmed också i-ländernas och u-ländernas oupplösligt förenade framtid.

I-et och u-et framför länderna kan märkligt nog ibland byta plats. Det finns en svältföddhet också i våra samhällen, bostadsområden, skolor, lekplatser, mitt i överflödet.

Det finns inget u-land som har anledning att avundas oss bristerna i kontakten mellan generationer, där våra åldringar på sitt håll och våra barn och ungdomar på sitt representerar skilda världar. Ändå ligger det i gemenskapen så rika naturtillgångar att utvinna.

Det finns många skäl till att vi har fått ett barnets år. Ett är att barnens problem inte så självklart observeras av beslutsfattare. Så har t. ex. de senaste årtiondenas bostadsplanering varit föremål för livlig och berättigad kritik. Kritiken har fått ytterligare skärpa när bostadsmiljöerna bedömts med hänsyn till lämpligheten som uppväxtmiljöer för barn. I många fall har medveten planering, grundad på verklig sakkunskap, saknats. Lekplatserna har passats in när andra viktiga prioriteringar redan gjorts.

Lekplatserna har därför ofta blivit fantasilösa, slentrianmässigt utrustade med traditionella lekredskap, som vuxna tror att barn gillar men som i verkligheten används mycket litet. Placeringen av lekplatserna har blivit beroende av vilka ytor som har blivit över; de har placerats på trånga ytor mellan höghusens fyrkantiga klossar, inte sällan i slagskuggan av boningshusen, så placerade att vinden som pressats mellan huskropparna sveper kallt och ogästvänligt, på garagetak där möjligen gräs men aldrig buskar och träd kommer att kunna växa.

Vad som krävs för att i fortsättningen förhindra att barnovänliga miljöer skapas är ett större mått av medvetenhet om de krav som en verkligt fungerande lekmiljö ställer. Kunskapen därom finns till stor del. Det gäller nu att den inte läggs i träda utan på ett tidigt stadium och med hög prioritet i planeringen av bostadsområden får påverka utformningen.

Lekmiljön måste bli en huvudfråga. Den tål inte att inplaneras i efterhand. De avskräckande exemplen utgör det bästa argumentet härför. Meningen med barnets år är att vi skall ta oss tid att tänka över barnets situation och hur vi vuxna utifrån våra värderingar och våra erfarenheter tillsammans bör skapa den miljö som formar våra barn.

Stat och kommun påverkar i många olika avseenden barnens villkor. Problemet är att varje statligt och kommunalt organ enbart söker förverkliga den sektorverksamhet man själv har ett direkt ansvar för. Det kan gälla barnens hälsovård, handikapp, utbildning, trafiksäkerhet, utemiljö, fritidsverksamhet, bostäder osv.

Förr levde generationerna närmare varandra, ofta i små grupper och i arbetsgemenskap, och vi lämnade inte över så mycket ansvar för barnen på myndigheter och institutioner. Barnen hade det svårt i många avseenden på den tiden, men de hanterades inte med den omedvetenhet som vi ofta ser i

dag. Vi vill inte tillbaka till den tiden, men man kan fråga sig om inte en del av de emotionella och sociala problem som vi diskuterar i dag och som våra barn drabbas av i dagens samhälle kan bero på en bristande helhetssyn på barnen från samhällets sida. Barnens behov av väl fungerande uppväxtmiljöer måste tillgodoses i samhällsplaneringen.

Här vill jag helt kort skjuta in att man, mot bakgrund av de angelägna uppgifter som finns, kan uttrycka en lätt förvåning över den dåligt underbyggda motion i årets motionsflod, som kräver lekmiljörådets avskaffande. Antingen har man inte förstått det angelägna syfte som rådet har eller också har man förstått det men inte ansett det angeläget.

Det internationella barnåret gör oss medvetna om att det finns ca 1 500 miljoner barn i världen i dag. Alla problem som berör barn blir därför stora problem. Jag vill ta upp ett sådant, nämligen våldsförkunnelsen.

Ens första reaktion inför de två begreppen barn och våld är den skriande dissonansen mellan dem. Det är som eld och vatten. Våldet, av vilket världen i dag är uppfylld, får en ökad intensitet och blir outhärdligt när det riktas mot barn, därför att då blir våldet helt avklätt varje motivering, som eventuellt annars på något sätt skulle kunna rättfärdiga det.

Att det finns barn i världen, ständigt nya generationer som på nytt förnyar jorden, är i sig själv ett hoppets faktum. Alla med ansvar för barn har därmed också en inteckning i framtiden.

Det har talats mycket om barnomsorg i dag. Barnomsorg, omsorg, försörja och dra försorg om är ganska märkliga ord, för de binder på något sätt samman människor i något av delaktighet, medansvar, medlidande och t. o. m. sorg, om det skulle gå illa. Orden är rimligtvis gamla och bär på generationers tunga erfarenhet av hur nödvändig men svår den uppgiften har varit.

Att vår tid är fylld av våld behöver man inte använda många ord för att övertyga människor om. Det räcker att slå upp dagens tidning eller slå på TV. Krig, katastrofer och lidanden präglar tidsbilden. Att allt detta fungerar avtrubbande eller som ett destruktivt incitament är högst sannolikt.

Att kombinationen barn och våld är orimlig och fränstötande är nog de flesta överens om. Men så länge våldet, utnyttjandet, finns i olika skepnader, får samhället inte förtrötts i sin kamp. Ett aktuellt exempel är lagförslaget om förbud mot aga. Mycket görs också för att skapa opinion och till varje pris förhindra den barnmisshandel som förekommer, och det hänger rätt mycket på varje enskild att den opinionen hålls vid liv. Det är också en form av omsorg.

Många människor vittnar i dag om att de känner sig rädda, osäkra och otrygga. Det kan gälla barn på de stora mastodontskolornas skolgårdar, som är rädda för att bli mobbade och utstötta, därför att de i något avseende avviker, talar en annan dialekt eller ett annat språk eller är korpulenta.

Det går inte att blunda för att en ihållande intensiv våldsförkunnelse, ofta i förtäckta och insmickrande former, förekommer som når alla grupper i samhället. Barn i sina mest känsliga år är ingalunda förskonade. Det vore väl underligt om förkunnelsen inte påverkade mentaliteten.

Herr talman! Det har blivit på modet på senaste tiden att tala föraktfullt om förbudsivrare. I tidningsartiklar och t. o. m. i motioner har detta nya mode tagit sig uttryck. Men de som opreciserat talar mot restriktioner på vissa områden och helt vill släppa de s. k. marknadskrafterna fria måste besinna att de förutom en lättköpt vinst får ett tungt ansvar. De måste besinna i vilka maktens tjänst de går.

En frihet som kortsiktigt och ytligt kan förefalla tämligen självklar blir det inte längre, om konsekvenserna går ut över andra på lång eller kort sikt. Den nygamla låt-gå-politiken skulle man inte kunna vänta något stöd av i kampen mot vare sig våldsförkunnelse, barnporr eller det mer och mer tilltagande ungdomsfylleriet.

DORIS HÅVIK (s):

Herr talman! Före middagsuppehållet diskuterades möjligheterna att skära ner sin arbetstid för att vara hemma och vårda barn. Jag vill då erinra om vad som hände under trepartiregeringens tid.

Rune Gustavsson, före socialministern, hade ett trestegsprogram. Det första steget var att bygga ut rätten till ledighet vid vård av barn till att omfatta även en nionde månad, en månad som skulle ge 32 kr. om dagen i kompensation för förlorad arbetsinkomst. Vi har haft en debatt om detta tidigare här i kammaren, och jag utgår ifrån att det var med vånda som folkpartiet fick ställa upp på dessa 32 kr. om dagen. Det var så helt stick i stäv med vad man sagt i valrörelsen, på gator och torg, nämligen att folkpartiet skulle vara en garant för att något vårdnadsbidrag inte infördes.

Den förlängda föräldraleidigheten var som vi vet Rune Gustavssons första steg på vägen mot ett vårdnadsbidrag. Så kom då det andra steget, och det innebar att man skulle få rätt till ledighet från den 1 januari 1979. Någon kompensation skulle över huvud taget inte utgå för den ledigheten.

Det finns några siffror som kan förtjäna nämnas i sammanhanget. I slutet av 1976 hade 640 000 familjer barn under åtta år. I 10–15 % av dessa 640 000 familjer fanns bara en förälder, och av dessa ensamföräldrar var mer än 90 % kvinnor. Av de föräldrar som hade barn under åtta år arbetade ungefär 29 % heltid, men ser vi på siffrorna för ensamföräldrar finner vi att av dem arbetade drygt 60 % på heltid.

Jag påpekade att dessa siffror visar att ensamföräldrarna inte har bedömt det vara ekonomiskt möjligt att förkorta sin arbetstid, trots att de arbetsmarknadsmässiga förutsättningarna knappast skiljer sig för de olika grupperna. Jag ansåg att detta var det andra steget för att särskilja barn till ensamföräldrar eller barn till föräldrar i en sämre ekonomisk situation.

Rune Gustavsson sade den 27 april 1978 att detta andra steg skulle ge erfarenheter, så att man kunde fortsätta med det tredje steget. Det skulle, utan att det var klart uttalat, betyda ett vårdnadsbidrag.

Nu hälsar jag med tillfredsställelse att man från folkpartiets sida ser allvarligt på frågan om kompensation för förlorad arbetsinkomst och har för avsikt att lägga fram förslag som innebär bättre ersättning. Jag skulle också gärna vilja ha upprepat från kammarens talarstol av den nuvarande

socialministern att folkpartiet fortfarande utgör en garanti för att vi inte får ett lågt vårdnadsbidrag som binder kvinnorna i hemmet och som gör det omöjligt för ensamföräldrar att stanna hemma. Jag vill påpeka vad jag sade i det sammanhanget, att i *trepartiregeringens regeringsdeklaration* kunde man när det gällde stödet till barnfamiljerna utläsa att stödet skulle utformas så att det främjade valfrihet och jämställdhet. Men det aviserade trestegsprogrammet hade inte för avsikt att åstadkomma detta!

Herr talman, detta var några saker jag tyckte jag borde ta upp i anledning av diskussionen före avbrottet för middagspaus. Nu vill jag i stället tala om något som nuvarande socialministern och jag tidigare debatterat, nämligen den oro vi från socialdemokratiskt håll hyser inför att man under år 1979 skall finansiera våra delpensioner över skattemedel, således till större delen lånade pengar.

I samband med beslutet om att införa delpensionsreformen beslöt riksdagen att avgifterna skulle finansieras genom uttag av arbetsgivaravgifter på lönesumman. Uttaget skulle vara 0,25 %. Riksförsäkringsverket fick i uppdrag att uppmärksamt följa denna reform, beroende på att den var unik. Den är fortfarande unik ur internationell synpunkt, och därför är det viktigt att man följer den med stor uppmärksamhet. Man anade redan från början – vilket senare har bekräftats – att denna reform skulle bli populär. Den svarade mot människornas behov av mjukare övergång till pensionsåldern, av möjligheter till nedtrappning av arbetstiden mellan 60 och 65 års ålder.

Riksförsäkringsverket lade i december 1977 fram sitt förslag till en höjning av arbetsgivaravgiften, beroende på att man räknade med ett underskott i fonden på drygt 60 milj. kr. för 1978. Man påpekade också att detta underskott skulle stiga till ca 300 milj. kr. för 1979. Därför föreslogs en uppräknig av avgiften, för att man skulle följa det beslut riksdagen hade fattat att reformen skulle finansieras av skattemedel. Man föreslog en höjning från den 1 januari 1979.

Det kom inte så mycket från Rune Gustavsson i den frågan. En proposition aviserades i maj 1978 som skulle ta upp bl. a. vissa delpensionsfrågor.

Vi socialdemokrater väckte en motion och skrev en reservation, där vi uttalade vår oro, men vi fick veta att oron var obefogad och att det var helt onödigt vid den tidpunkten att över huvud taget fundera på finansieringsfrågorna. Men oron var befogad. Det kom inget förslag i finansieringsfrågan. Det kom över huvud taget ingen proposition.

Först under hösten 1978 kom en proposition. Detta har Gabriel Romanus och jag tidigare diskuterat. Man föreslog höjning av avgiften till delpensionsförsäkringen, men den skulle inte träda i kraft den 1 januari 1979 som riksförsäkringsverket föreslog utan den 1 januari 1980. Underskottet, som riksförsäkringsverket beräknat till 300 milj. kr., bedömer nu regeringen till mellan 450 och 500 milj. kr. vid årets slut.

Jag upprepar alltså att riksförsäkringsverket varje kvartal får rekvirera pengar via statsbudgeten för att betala ut delpensionerna till svenska folket. Detta bedömer vi som otillfredsställande.

Jag vill dock gärna säga att i och med att förslaget kom så sent som i

november 1978 fanns ingen praktisk möjlighet att genomföra ökningen från den 1 januari 1979. Det har jag redan tidigare sagt till Gabriel Romanus. Vi har ändå velat uttala vår oro för att höjningen inte kommer tidigare, även om jag inte vill lasta Gabriel Romanus för detta. Vi vet hur inställningen var i trepartiregeringen när det gäller arbetsgivaravgifter. Folkpartiet var det lilla partiet och hade inte möjlighet att få genomslagskraft.

Det har nu kommit en proposition som föreslår att även egna företagare skall från den 1 januari 1980 omfattas av rätt till delpension.

I augusti 1976 uttalade dåvarande socialministern Sven Aspling att han hade för avsikt att framlägga ett förslag om att även egna företagare skulle omfattas av delpensionsreformen. Valresultatet 1976 innebar att Sven Aspling inte kunde signera det förslaget, och det har tagit drygt två år innan regeringen utarbetat ett förslag i den riktningen.

Jag skall inte här ta upp en debatt kring den frågan. Det finns tillfälle att återkomma den 14 februari, då ärendet skall behandlas mer ingående här i riksdagen. Men jag vill säga ytterligare några ord om finansieringen.

Jag tycker det är riktigt att departementschefen föreslår att arbetsgivaravgiften fastställs till 0,50 % av löneunderlaget fr. o. m. den 1 januari 1980 och att motsvarande avgift för egenföretagare införs på inkomst som skall tas upp till beskattning fr. o. m. 1981 års taxering. Det är konsekvent. Vi har visserligen föreslagit att man borde ha en särskild fond för denna grupp för att kunna följa uttagen och pensionernas storlek på ett mer inträngande sätt än man kan göra om medlen samlas i samma fond.

Men nu kommer vi till det mest egendomliga: mot detta vänder sig moderata samlingspartiet. Väl medveten om det stora underskottet i fonden för delpensioner åt löntagare vill man att avgiftsuttaget skall ligga fast på 0,25 %. Man är helt klar över – även från det hållet – att underskottet kommer att uppgå till 500 milj. kr. under 1979 och att det kommer att öka ytterligare. Man är beredd att tillstyrka förslaget att egna företagare liksom löntagare skall få rätt till delpension, men avgiftsuttaget skall ligga kvar på 0,25 %. Det beror på att man vill ha fortsatt skattefinansiering av delpensionsförsäkringen. Men, herr talman, detta strider mot riksdagens beslut om att delpensionerna helt skall finansieras genom avgiftsuttag.

Jag vill i detta sammanhang uttala min tillfredsställelse över att Gabriel Romanus den 12 december 1978 klart slog fast att delpensionerna fortfarande skall finansieras genom avgifter. Jag förstår att Gabriel Romanus kanske innerst inne är missnöjd över att delpensionerna efter rekvisition från riksförsäkringsverket skall betalas med skattemedel i så betydande omfattning som det här är fråga om. Men jag hoppas ändå att socialministern med kraft vänder sig mot ett förslag till finansiering i enlighet med moderaternas motion, och jag hoppas att detta uttalar med skärpa. Förslaget är ytterligare ett av de angrepp som vi upplevt sedan 1960 mot de fonder som vi behöver för att trygga de socialförsäkringar som riksdagen har beslutat om i stor enighet och som man åtminstone på gator och torg nästan strider om äran av att ha genomfört.

Herr talman! Slutligen skall jag ta upp en helt annan fråga. Den har dock

Torsdagen den
1 februari 1979

*Allmänpolitisk
debatt*

koppling till vårt trygghetssystem.

Vi har en stor grupp invandrare i vårt land. När det är lågkonjunktur och arbetslöshet blir alltid den gruppen utsatt. Den gruppen får stora svårigheter. Det är den gruppen som man tror tar arbete från andra. Jag tycker det är viktigt att vi tittar något på hur invandringen ser ut i vårt land.

Vi har sedan början av 1970-talet ungefär 40 000 invandrare som kommer till vårt land varje år. Det finns i dag ca 700 000 vuxna människor med utländskt ursprung i Sverige. Dessutom finns 300 000 barn som har minst en förälder bland de 700 000. Och det dröjer inte många år förrän de tillsammans utgör två miljoner. Det är en grupp att räkna med.

De har kommit hit för att ta arbete, för att med sin arbetskraft vara med om att bygga upp välbästandet och tryggheten i vårt land. Jag tror inte det är sagt tillräckligt ofta. Och det brister i informationen om vi inte kan klara ut betydelsen av våra invandrare.

Jag vill här citera något av vad Kjell Öberg sade när han skrev till regeringen och begärde pengar för budgetåret 1978/79 till information just i dessa så väsentliga frågor. Han skrev: "Försummelserna, bl. a. att energiskt upplysa om invandrarnas insatser i svenskt arbetsliv och betydelse för vår ekonomi, har lett till att en hel generation svenskar ostört fått lägga sig till med vanföreställningen att invandringen varit en belastning för deras välfärd."

Och han fortsatte: "Minoritetens största problem är majoriteten. Trots lovvärda insatser från grupper och enskilda pendlar vanligen den stora majoritetens inställning mellan likgiltighet och i värsta fall aggression mot invandrarna. Stora ansträngningar måste nu göras för att förmå institutioner och ledande personer att med kraft ta sig an minoritetsfrågorna, att inse att ett uppskov innebär risker för samhället." Han påpekar också att om ingenting görs går fördomarna i arv till nästa generation. Redan nu bär många barn och ungdomar på ett hat mot invandrare, som är en kopia av de vuxnas.

Under hösten 1977 redogjorde det USA-ägda reklamföretaget McCann för en undersökning som företaget gjort bland svenska ungdomar. Där framkom bl. a. att tre av fyra ansåg att det fanns för många invandrare i Sverige. Det är, enligt företaget, den näst högsta siffran efter siffran för England. Undersökarna tyckte att denna inställning var något svårbegriplig, alldeles speciellt mot bakgrund av att ungdomarna samtidigt påstod att de var för lika rättigheter för alla raser, också för invandrarna.

Om vi inte informerar bearbetar vi bara ett symptom utan att bry oss om vad som orsakat att människor har fördomar. Här åvilar alla oss vuxna ett stort ansvar. Detta är en grupp som vi har att räkna med. Detta är en grupp som vi har mycket att tacka för.

BIRGITTA RYDLE (m):

Herr talman! Den förmella jämställdheten mellan män och kvinnor är relativt väl utvecklad i vårt land, men målet är i och med det långt ifrån nått. Jämställdheten måste också bli reell, och det finns åtskilliga praktiska svårigheter att ta itu med innan alla har samma möjligheter att välja livsform, utveckla sina anlag, förutsättningar och intressen, engagera sig i samhällsar-

betet – det må vara fackligt, politiskt eller ideellt – och samtidigt fördjupa gemenskapen och samhörigheten mellan människor, inte minst inom den egna familjen.

Jämställdhetsarbetet gick länge ut på att rätta kvinnors villkor efter dem som traditionellt gäller för män. Först senare har man insett att det inte är detsamma som att skapa bästa möjliga villkor för alla människor i dagens och morgondagens samhälle, att skapa lika rättigheter, skyldigheter och ansvar för båda könen. En åtgärd som måste till är att rensa bland fördomar, som ofta är omedvetna men som kanske därför sitter desto djupare. En annan åtgärd är att påverka attityder i rätt riktning.

De som har motsatt sig utvecklingen mot en ökad jämställdhet mellan könen inom livets alla områden – och sådana finns det tyvärr – har hävdad att naturen själv genom grundläggande olikheter i avseende på anlag, egenskaper och behov hänvisar män och kvinnor till olika yrken och uppgifter, och att det vore att våldföra sig på naturen att bryta det traditionella könsmönstret. Men modern forskning tyder på att skillnaderna i förmåga och behov skiftar mer mellan individer inom samma kön än mellan de två könen.

För männen gäller det inte att riva några formella barriärer. Alla yrken står öppna för dem. Hemmapappor får stöd och uppmuntran i broschyrer och affischkampanjer. Men de är trots det lika beroende som kvinnorna av att attityderna förändras, inte bara hos myndigheter, arbetsgivare och organisationer. Både kvinnor och män måste accepteras i nya roller också av sina närmaste, av arbetskamrater och vänner, av den allmänna opinionen, om jämställdheten skall kunna förvandlas från mål till verklighet. För att man på sikt skall kunna åstadkomma de förändrade attityderna måste åtgärder sättas in tidigt.

Redan i förskolan skall undervisningen inriktas på att föreställningen om människorna skall utgå från individ, inte från kön. Fler män måste rekryteras till den barnavårdande verksamheten, så att barn tidigt får vänja sig vid att det är lika naturligt att vårdande uppgifter utförs av män som av kvinnor.

Flickor och pojkar skall i skolan förberedas för ett vuxenliv som innefattar familjeansvar, förvärvsarbete och samhällsarbete. Skolans undervisning måste ha som målsättning att eleverna skall kunna välja levnadsbana utifrån personliga förutsättningar och att de skall kunna ta självständigt ansvar för sin praktiska vardag. Elementära kunskaper i hushållsekonomi och sådan praktisk teknik som normalt förekommer i ett hem måste ges till alla elever, liksom kunskaper i barn- och familjepsykologi.

Praktisk yrkesorientering i ett s. k. mansyrke för flickor och i ett s. k. kvinnoyrke för pojkar bör vara ett av skolans bidrag till att öka förståelsen mellan män och kvinnor.

Ungefär lika många flickor som pojkar söker sig till högskoleutbildning, dock med den skillnaden att flickor företrädesvis söker sig till korta och medellånga utbildningslinjer. Inom forskningen finns endast 22 % kvinnor. *Fördelningen är också sned mellan fakulteterna. Kvinnor söker sig företrädesvis till humanistisk och farmakologisk fakultet, medan män dominerar övriga fakulteter. En massiv informationsinsats till lärare och syo-personal*

inom den högre utbildningen när det gäller könsrollsfrågor bör kunna bidra till att ändra det förhållandet.

Forskning kring ojämställdheten i högskoleutbildning och forskning måste komma till stånd och utmytna i konkreta förslag, som kan leda till att allt fler kvinnor söker sig till och genomför längre, högre utbildning och i större utsträckning ägnar sig åt forskning.

Herr talman! Skillnaderna mellan mäns och kvinnors villkor på arbetsmarknaden är ännu mycket stora. Det kan klart utläsas ur tillgänglig statistik över sysselsättning, utbildningsval, arbetsuppgifter och löneförhållanden.

De åtgärder som hittills vidtagits har inriktats på en förändring av kvinnornas utbildnings- och yrkesval. Det är en allvarlig brist i jämställdhetsarbetet att männens val inte angripits i samma utsträckning, något som naturligtvis måste göras.

Männens villkor har varit normbildande på den svenska arbetsmarknaden. Vid anställning och befordran i arbetslivet förekommer inte sällan att man föredrar manliga sökande dels därför att de förväntas ha ett obetydligt praktiskt familjeansvar, dels – och framför allt – därför att man i dag värderar sådana kunskaper och erfarenheter som män traditionellt har kunnat skaffa sig i större utsträckning än kvinnor. Meritvärderingssystemet slår således ut kvinnorna.

Den kommande lagen mot könsdiskriminering måste göra det möjligt att beivra all sådan diskriminering. När vi får lika förutsättningar för anställning och befordran, åstadkommer vi också större samverkan och bättre samarbete mellan män och kvinnor i arbetslivet.

För att få en klarare bild av de förvärvsarbetandes faktiska familjeansvar, oavsett om de är män eller kvinnor, bör den offentliga statistiken redovisas utifrån samma kriterier för män och kvinnor, t. ex. civilstånd och förekomst av barn. Det finns ingen anledning att göra en uppdelning av kvinnorna efter antal barn i olika åldrar, när man inte gör det för männen. Män har ju också barn.

Reklam och massmedia ger ofta stereotypa beskrivningar och bilder av män och kvinnor, som befäster könsrollerna och är ett hinder för jämställdhet. Massmedia måste uppmärksamma kvinnors och mäns engagemang i nya roller och funktioner.

I det här sammanhanget är det skäl att påpeka hur liten uppmärksamhet radio och TV ägnar åt kvinnoidrotten jämfört med den manliga.

Herr talman! Familjepolitiken är självfallet också den av avgörande betydelse för jämställdhet. De förslag om vårdnadsersättning, ökad valfrihet inom den kollektiva barnomsorgen och bättre sociala förmåner för den som väljer att vårda egna barn, som moderata samlingspartiet aktualiserar i det familjepolitiska avsnittet av sin partimotion, syftar också till att skapa förutsättningar för jämställdhet. Sådan åtgärder, liksom de förändringar i skatte- och förmånssystem som vi aktualiserar, är utöver de övriga som jag här har pekat på nödvändiga för att verklig jämställdhet skall bli en realitet.

Socialministern GABRIEL ROMANUS:

Herr talman! Doris Håvik ställde några frågor till mig angående pensions-systemet, vilka jag borde svara på. Men låt mig börja med att instämna i vad Doris Håvik sade om behovet av upplysning om invandrarnas betydelse för det svenska samhället. Jag fattade henne så, att hon menar att alla partier borde ha gjort större insatser under årens lopp. Jag tror att detta är alldeles riktigt.

Doris Håvik erinrade om den debatt som vi förde här för ett år sedan, då riksdagen antog lagen om rätt till ledighet för vård av barn, och hon frågade om det fortfarande gäller att folkpartiet inte medverkar till åtgärder som försvårar kvinnans yrkesarbete. Jag vill gärna svara att det gäller fortfarande. Mot bakgrund av att socialdemokraterna visserligen stod bakom beslutet om den nya lagen men ändå var ganska kritiska frågade jag vid det tillfället Doris Håvik, om man kunde utgå ifrån att den här lagen skulle få vara kvar, om det blev en socialdemokratisk regering. Då fick jag svaret att det skulle man få veta i en regeringsförklaring efter valet. Jag beklagade detta och sade att det kunde vara bra, om man fick ett besked från socialdemokraterna. Även om lagen inte innehåller några bestämmelser om ersättning, är det dock en viktig rättighet för löntagarna som bör få vara kvar. Men vi kan kanske få besked i dag, trots att vi inte fick något för ett år sedan.

Sedan tog Doris Håvik upp den nyligen diskuterade frågan om delpensionsfonden. Trots att jag lyssnade uppmärksamt lyckades jag inte förstå om det återstod någon ytterligare fråga som jag skulle svara på. Som Doris Håvik själv sade fanns det, när vi lade fram förslaget om delpension för egenföretagare i höstas, inga praktiska möjligheter att höja avgiften före den 1 januari 1980. Då är vi egentligen överens om det mesta. Vi är överens om att det skall finansieras med avgifter, och vi är också överens om att det går att för en kortare tidsperiod skjuta till skattemedel, när det är underskott i fonden, för att sedan betala tillbaka pengarna, även om Doris Håvik anser att man borde ha gjort detta bara för 1978 och inte för 1979.

Möjligen återstår ännu en fråga, nämligen hur jag ställer mig till den moderata motion som går ut på att avgiften bör uppgå till endast 0,25 %. Det är lätt att svara på detta. Vi anser att det skall vara en högre avgift. Detta framgår också av propositionen, och den står vi fast vid.

Sedan tog Evert Svensson upp de viktiga alkohol- och narkotikafrågorna, andra missbruksproblem och utslagningen i samhället. Vad budgeten innebär därvidlag är att vi fullföljer de riksdagsbeslut som har fattats under de senaste två åren om alkoholpolitiken och narkotikapolitiken. Anslaget till insatser på det området ökar med 46,6 milj. kr. för det kommande året. Jag vill särskilt peka på ökningen av anslaget till försöksverksamhet med tillnykt-ringsenheter för sådana som är omhändertagna enligt lagen om omhändertagande av berusade, som höjs från 6,5 till 10 milj. kr.

Regeringen avser att senare i vår lägga fram en proposition om en reform av den kommunala socialvården på grundval av socialutredningens betänkande. Det är kanske viktigare för de här frågornas lösning än budgeten – hur viktig den än är.

Nr 79

Torsdagen den
1 februari 1979

*Allmänpolitisk
debatt*

Evert Svensson ställde en något märklig fråga. Han undrade om vi skulle lägga fram någon tilläggsproposition på detta område till vårriksdagen. Uppenbarligen anser han inte att budgetpropositionens förslag och den socialdemokratiska partimotionens förslag sammantagna utgör tillräckligt underlag för riksdagsbehandlingen – men i så fall borde socialdemokraterna ha utformat sin partimotion på annat sätt. Jag kan bara säga att vi för dagen inte har några planer på en tilläggsproposition på detta avsnitt, men det kan inte uteslutas att det uppstår sådana behov senare under året att det blir nödvändigt – liksom när det gäller andra frågor.

DORIS HÅVIK (s) kort genmäle:

Herr talman! Till att börja med: Det råder inga motsättningar när det gäller hur man skall finansiera pensionerna och delpensionerna. Jag är glad över att man är på det klara med att finansieringen skall ske med arbetsgivaravgifter, och det är riktigt att det också framgår av propositionen. Det finns ändå anledning att hysa viss oro över inställningen hos den förra regeringsbrodern, moderata samlingspartiet. Jag förstår också varför Runc Gustavsson inte mäktade att i tid lägga fram en proposition, så att avgiften hade kunnat höjas från den 1 januari 1979. Det fanns nämligen, som jag sade tidigare, ett stort motstånd mot arbetsgivaravgifter. Men man är gärna med om att införa reformen för ytterligare en grupp – medveten om att det kommer att uppstå förluster även i den aktuella fonden. Konsekvensen borde ha varit att man hade ökat anslaget, men nu begär man att den nya reformen skall utredas innan den över huvud taget är satt i sjön. Det är nästan att begära litet för mycket av riksförsäkringsverket, därom tror jag att vi kan vara eniga.

Det är alldeles riktigt, Gabriel Romanus, att jag i debatten den 27 april 1978, när jag skulle ta ställning, i en något raljant ton sade: Det skall man få veta efter *vår* regeringsdeklaration. Det tog lång tid innan ni kom fram med någon, och det som stod i den höll inte speciellt länge. Åtminstone inte när det gällde föräldraförsäkringen. Jag är glad över att det bara blev en tvåårig parentes och att det tredje steget i trestegraketen aldrig hann skjutas av. Jag skulle önska att Gabriel Romanus gick upp här och sade: Det kommer inte något tredje steg, om vi kan hindra det – åtminstone inte med folkpartiets medverkan.

Vi har inte rivit upp några reformer, men vi har gjort vårt bästa för att förbättra dem. Jag kan nämligen inte se att det finns någon valfrihet om bara den som har det bättre ställt har möjligheter att stanna hemma eller förkorta sin arbetstid. Vi påstår att det är barnet som skall stå i centrum, men om man stött den här lagstiftningen har man också instämt i uttalandet att barnet till en ensam förälder eller låginkomsttagare inte har samma rätt, inte är lika mycket värt – beroende på att den föräldern inte har samma valfrihet.

Jag gav ett exempel på detta. Låt oss anta att det sitter två kvinnor på ett statligt verk. Den ena har en make med relativt hygglig inkomst, den andra är ensamförsörjande. Den ena arbetskamraten har möjlighet – enligt den lagstiftning som trädde i kraft den 1 januari 1979 – att stanna hemma. Det går bra. Den andra har inte de möjligheterna, utan hon jobbar. Jag tror inte att

hon är avundsjuk. som Gabriel Romanus sade vid ett tillfälle, men kanske konstaterar hon med bitterhet att det har skapats klyftor i stället för utjämning.

Socialministern GABRIEL ROMANUS:

Herr talman! Det uttalande som Doris Håvik nu gjorde för oss kanske en aning närmare ett besked om socialdemokraternas hållning till den aktuella lagstiftningen. Hon sade att socialdemokraterna inte tidigare har rivit upp några reformer utan försökt att förbättra dem. Men vore det då inte lika enkelt att ge oss ett klart besked om att denna lagstiftning inte skall få finnas kvar? Det är ändå fråga om en rättighet.

Jag har tidigare förklarat att man i detta fall har tillämpat samma teknik som vad gäller lagstiftningen om rätt till ledighet för studier. Ledighetslagen medger i det fallet en ganska vidsträckt rättighet. Man kan sedan fylla på steg för steg med ekonomiska förmåner i den takt som resurserna medger detta.

Tekniken är alltså densamma när det gäller föräldraledigheten. Det ges en vidsträckt rättighet att ta ledigt, och den lag där detta föreskrivs kan sedan steg för steg byggas på med ett ekonomiskt stöd. Vad är det som gör att detta är riktigt på studieområdet men fel på det här aktuella området?

Det var vidare lustigt att Doris Håvik valde ett exempel som avsåg några anställda vid ett statligt verk. När det gäller de statsanställda har ju motsvarande möjlighet funnits mycket länge, och den infördes faktiskt en gång i världen av socialdemokraterna. Även om det inte var fråga om en lagfäst rättighet, gällde det ändå ett cirkulär som myndigheterna skulle följa. I det föreskrevs att man skulle medge partiell tjänstledighet, som det heter på det statliga området, för dem som har barn upp till 12 års ålder. Det framfördes aldrig från Doris Håvik när detta infördes att det var ett övergrepp mot de lågavlönade i statlig tjänst. Då var det tydligen bra, men på den privata sektorn menar man att det är något skumt med reformen, möjligen därför att den infördes av trepartiregeringen. Jag förstår inte logiken i detta resonemang.

Men nu har ändå Doris Håvik givit oss ett halvt besked eller en antydning till besked om att man kanske inte avser att avskaffa denna lagstiftning. Det vore väl ändå lugnast att ge ett rejält besked om att denna lagstiftning får vara kvar. I så fall är vi överens på nästan alla punkter som vi har diskuterat i dag.

Jag vill än en gång säga, liksom jag gjorde i mitt föregående inlägg, att folkpartiet inte medverkar till några åtgärder – vare sig i form av raketer eller på något annat sätt – som försvårar kvinnans yrkesarbete. Men däremot har vi aldrig haft den meningen att ett rätt utformat vårdnadsbidrag skulle ha sådana effekter.

DORIS HÅVIK (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag skulle önska att socialministern ville uttala att en sådan valfrihet som angavs i regeringsdeklarationen från trepartiregeringen förutsätter kompensation för förlorad arbetsinkomst. Annars är valfriheten en

chimär. Om man inte har ekonomiska möjligheter att genomföra den omedelbart, skall man säga det men samtidigt framhålla att det inte råder valfrihet i dagens läge, då möjligheten inte kan utnyttjas av alla småbarns-föräldrar.

För att gå tillbaka till debatten om förhållandena på det statliga området var vi förvånade över att man inte hade gjort en utvärdering av i vilken omfattning och av vilka som denna möjlighet till partiell tjänstledighet hade utnyttjats. Det gäller dessutom en avtalsuppgörelse som ligger många år tillbaka i tiden.

Det exempel som jag tog från den statliga verksamheten redovisade jag på exakt samma sätt i föregående års debatt. Med den kännedom som jag hade om vilka som utnyttjat den här möjligheten på det statliga området ansåg jag att det inte var lämpligt att ytterligare sprida denna ordning, om man vill leva upp till vad som stod om valfrihet i 1976 års regeringsdeklaration. Det blir annars barnet som kommer i kläm, samtidigt som man vill hävda att det är barnet som vi skall sätta i centrum.

Gabriel Romanus har vidare inte varit socialminister länge. Jag undrar vad Gabriel Romanus hade svarat, om han som riksdagsman nere i sin bänk från Rune Gustavsson eller Sven Aspling hade fått frågan vad folkpartiet kommer att göra i detta sammanhang. Man glömmer snabbt hur det är att stå som riksdagsman i ledet, eller hur? Gabriel Romanus vet mycket väl att jag är en av de många som kämpar för frågor om jämlikhet och jämställdhet inom det socialdemokratiska partiet. Men jag har inte den politiska ställningen – och det hade inte heller Gabriel Romanus för några månader sedan – att jag kan göra utfästelser för hela partiet.

Socialministern GABRIEL ROMANUS:

Herr talman! Jag skall gärna ge det besked som Doris Håvik här efterlyste, nämligen att jag delar uppfattningen att det är önskvärt att bygga ut det ekonomiska stödet så att man kan få täckning för inkomstbortfall när man kortar ner sin arbetstid. Men vi är medvetna om att det kommer att ta tid. Och det gäller även för socialdemokraterna, som på denna punkt inte har något förslag till anslagshöjning för nästa budgetår. Men jag tror att det i framtiden säkert kan bli möjligt att steg för steg bygga ut stödet.

Det skulle ha varit bra om vi hade fått ett besked om huruvida socialdemokraterna tänker avskaffa denna lagstiftning eller inte. Jag respekterar om Doris Håvik inte vill ge det beskedet nu, men hon kanske kan medverka till att vi före valet får ett besked från det socialdemokratiska partiet om hur det ställer sig till denna lagstiftning.

Socialdemokraterna var med om att anta lagen för ett år sedan – de röstade för den. Men samtidigt kritiserar de ideligen lagstiftningen. Det är inte bara Doris Håvik som gör det. Socialutskottets ordförande gjorde det tidigare i dag, och det skedde också när lagen antogs. Ni måste väl förstå att det väcker en viss undran när det socialdemokratiska partiet är med och fattar beslut om en lagstiftning som sedan riksdagsledamöter från partiet hela tiden angriper. Då måste man fråga sig: Vad händer om det skulle bli en socialdemokratisk

regering? Får lagen vara kvar eller inte? Jag trodde att vi skulle ha kunnat få ett besked nu – det har dock gått ett år sedan lagen antogs. Men om vi inte får ett sådant besked, får vi väl bida vår tid. Det är inte för vår skull som det är viktigt att besked ges, utan för människornas skull, de människor som tycker att detta är en bra rättighet.

Jag tycker att det hade varit bra om vi hade haft en utvärdering av den statliga sektorn, där man har tillämpat detta system under lång tid. Vi kunde ha haft en sådan utvärdering, om socialdemokraterna hade visat intresse för att förbereda en sådan inrapportering.

Tredje vice talmannen anmälde att Doris Håvik anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

ARNE PERSSON (c):

Herr talman! I ungefär tre timmar har här i kammaren diskuterats socialpolitiska frågor. Jag skall nu byta ämnesområde och ta upp en annan samhällsfråga som också är av stor vikt och betydelse för samhällsutvecklingen.

En grundläggande förutsättning för samhällsutvecklingen är att trafikförsörjningen upprätthålls på ett rationellt och ändamålsenligt sätt. Alla delar av landet måste garanteras möjlighet till väl avpassade kommunikationer. Här spelar möjligheterna för trafik i samverkan en viktig och betydande roll i samhället, såväl från praktisk som från ekonomisk synpunkt.

I takt med förbättrad levnadsstandard och ökad produktion ökar trafiken, eller med andra ord stiger transportarbetet. I vårt land uppgår godstransportarbetet till ungefär 50 miljarder tonkilometer, vilket innebär att en ökning med 4,8 % per år har ägt rum under en 15-årsperiod. Persontransportarbetet uppgår till 85 miljarder personkilometer, och ökningstakten har här varit 4,4 % årligen. Transportarbetet har i huvudsak ökat snabbare än bruttonationalprodukten, och framför allt har ökningen varit snabbare än vidtagna åtgärder för ett rationellt transportarbete.

Man kan klart konstatera att transportnäringen under många år varit ett av de mest expansiva inslagen i den svenska ekonomin. Denna ökning är särskilt framträdande inom transportarbetet på vägsektorn. Vägtrafikens andel har successivt ökat, och f. n. representerar vägtrafiken 50 % av godstransporten och inte mindre än 85 % av persontransporten. Att den andel av transportarbetet som vägsektorn representerar har ökat beror bl. a. på att såväl lastbilen som personbilen är en relativt liten enhet och för den skull mycket anpassningsbar i alla områden av landet. Man kan säga att vi genom vägtransporter kunnat upprätthålla ett utspritt transportarbete.

Bilismen i vårt land har gjort det möjligt för människorna att ordna sitt boende på ett miljömässigt trivsammare sätt än vad som annars skulle ha kunnat ske. Bilismen ger möjlighet till boende i mindre samhällen och på landsbygden, ett boende som många människor för sitt arbetes skull annars inte skulle ha haft möjlighet till.

Vägtrafiken är sålunda en betydande del av transportarbetet. Vägtrafiken

berör i stort sett alla människor, företag och kommuner. Varje väginvestering berör därför alla människor positivt. Väginvesteringarna syftar till att underlätta framkomligheten för människorna och för näringslivet. Varje väginvestering ger sålunda samhällsekonomiska vinster. Men det är också en väsentlig vinst att varje förbättring av vårt vägväsende leder till att antalet trafikolyckor nedbringas. Faktum är att vägverkets femårsplan för drift och underhåll av landets vägar med den driftsnivå som där anges är ett starkt dokument, som måste läggas till grund för den framtida vägpolitiken, om vi skall kunna nedbringa olycksfallskurvan. Om inte talet om ökad trafiksäkerhet skall bli ett slag i luften är det nödvändigt att den driftsnivå som anges i denna femårsplan uppnås.

Vägenderhållet måste tillföras erforderliga resurser om inte standarden på landets vägar skall försämrats ytterligare. Med den medelstildelning som nu är tillgänglig har vägverket inga möjligheter att utföra ett ändamålsenligt vägenderhåll. Den nuvarande medelstildelningen medger att man praktiskt taget endast kan laga beläggningsskador, vilket innebär att beläggningen blir ojämn och att risken för trafikolyckor ytterligare ökar.

Eftersläpningen när det gäller underhållet av statsvägarna beräknas uppgå till ca 1 500 milj. kr. Det är nödvändigt att regering och riksdag nu tar krafttag för att trafiksäkerhetsnivån skall kunna höjas. Det är angeläget att öka medelstildelningen, inte minst till vägenderhållet, också för att förhindra en stor kapitalförstörelse genom förslitning av landets vägar.

Vägverket har i sitt anslagsäskande för nästa budgetår begärt 2 452 milj. kr. för drift av statsvägar. Jag är verkligen förvånad över att regeringen har prutat på denna summa. Detta är nämligen ett anslag som vägverket nödvändigtvis måste ha för att vidmakthålla den nuvarande nivån. Regeringen har nu prutat på detta belopp med 217 milj. kr. och föreslagit ett anslag på 2 235 milj. kr. Det beloppet är detsamma som vägverkets besparingsalternativ, och det innebär en oförändrad verksamhetsnivå jämfört med innevarande budgetår. Detta i sin tur innebär att underhållsarbeten kan utföras endast till 75 % av vad som krävs för att vidmakthålla den nuvarande nivån. Jag understryker – endast 75 % av vidmakthållandenivån. Det innebär med andra ord ett kraftigt tärande på vägkapitalet. Förslitningen blir alltså större än förutsättningarna att utföra underhållsarbeten.

Det föreligger också risk för att sysselsättningen inte kan upprätthållas. Endast under förutsättning att driftspersonalen kan utföra förbättringsarbeten på byggandeprogrammet för 44 milj. kr. kan sysselsättningen på denna sektor upprätthållas.

Vägverket har planerat en satsning på bäriga grusvägar genom ytbehandling med den s. k. YIG-metoden. Regeringen har skurit ned det för detta ändamål äskade anslaget med 20 milj. kr. – från 75 till 55 milj. kr. Detta innebär att 600 km grusväg inte kan beläggas under nästa budgetår.

Det är alltså på underhållssidan som dessa allvarliga prutningar har skett. På investeringssidan är förhållandet enahanda. Det för nästa budgetår föreslagna beloppet – 900 milj. kr. – är exakt detsamma som utgår under innevarande budgetår. Det innebär att anslaget är 75 milj. kr. lägre än enligt

vägverkets lägsta programnivå. Härigenom kan inte vägverkets programnivå fullföljas, utan också här kommer en eftersläpning att äga rum.

Om extra anslag uteblir – AMS-medel, anslag i tilläggsstat etc. – kommer anslagstilldelningen för 1980 att innebära:

att ett antal objekt i gällande flerårsplan måste senareläggas,

att antalet direkt sysselsatta inom byggnadsverksamheten blir totalt ca 800 färre än 1977,

att antalet vid vägverket fast anställda inom byggnadsverksamheten fortsätter att minska,

att därtill fortsatt behov föreligger att omplacera ca 200 av byggnadsdistriktens ledningspersonal till annan verksamhet och

att inget utrymme finns för helentreprenörer utöver vad som är bundet i objekt, påbörjade före 1980.

Herr talman! Det är ingen vacker framtidsbild som föreligger inom denna för samhällsutvecklingen så betydelsefulla sektor. De nedskärningar av äskade anslag som gjorts i budgetpropositionen kommer att hämma en rationell utveckling. Visserligen är budgeten ansträngd och upplåningen stor, men jag är förvissad om att detta besparingsnit är insatt inom fel sektor.

Nu är det att hoppas på den aviserade trafikpolitiska proposition som skall presenteras för riksdagen om någon månad och på att den överblick av den framtida trafikpolitiken, som jag föreställer mig skall redovisas i denna proposition, också då redovisar en helt annan kostnadsram för vägverket än det nu föreliggande förslaget gör.

Herr talman! Jag vill sålunda i detta sammanhang hemställa till den nu sittande regeringen att överväga möjligheterna till en annan vägpolitik och trafikpolitik i det här landet än vad som föreslås i den proposition som nu ligger på riksdagens bord. Det är ur rationell synpunkt och för landets utveckling nödvändigt att vi får en annan ordning i det avseendet.

BO TURESSON (m):

Herr talman! Vi kan väl alla vara överens om att en effektiv kollektiv trafikförsörjning är och har blivit alltmer angelägen i det moderna samhället. Det gäller både riksomfattande trafik och regional- och lokaltrafik.

Det finns många skäl för detta. En väl utvecklad kollektiv trafikförsörjning ger människorna valfrihet i fråga om bostadsort och arbetsplats. De stora omflyttningarna av människor i vårt land under 1950- och 1960-talen och den utspridda bebyggelsen i våra tätorter gör att människor behöver kollektiva transportmöjligheter i allt större utsträckning för att kunna komma till och från sitt arbete, besöka offentlig eller enskild service och besöka anhöriga och vänner på nära eller längre avstånd. Därtill kommer att en ökad användning av kollektiva trafikmedel sparar energi, förbättrar miljön och ökar trafiksäkerheten.

I den kollektiva trafiken dominerar linjetrafiken. Denna kräver, som vi alla vet, stora investeringar och drar med sig stora driftkostnader. Den måste därför stödjas av samhället, genom trafikreglerande åtgärder bl. a., åtgärder som underlättar framkomligheten, som gör det möjligt att företa snabba

resor, dvs. som möjliggör korta restider, vilket gör kollektivtrafiken mera konkurrenskraftig gentemot den privata bilismen och därför mera attraktiv. I vissa fall – kanske alltför många – måste också den kollektiva trafiken stödjas med direkta ekonomiska subventioner, ibland i alltför hög grad. Slutligen har samhället funnit det nödvändigt att skydda linjetrafiken mot konkurrens.

Jag vill under några minuter uppehålla mig vid den sistnämnda typen av stödåtgärder och skyddet mot konkurrens. Jag anser det angeläget att man tillämpar de åtgärderna med stor återhållsamhet. Det är nämligen svårt att genomskåda följderna av sådana åtgärder vad avser allmänhetens service och behov men också i fråga om linjetrafikens ekonomi. Det måste därför bli fråga om en nödvändig balansgång mellan å ena sidan en moderat – jag säger inte liberal – tillämpning av konkurrenshämmande skyddsbestämmelser och å andra sidan ett reellt behov av skydd för befintlig trafik.

Man måste också komma ihåg att skyddsåtgärder kan leda till monopol. Och monopol har en benägenhet att hämma konkurrensen. Utan konkurrens riskerar vi att få dålig service, högre kostnader och hämmad utveckling. Men i första hand är det naturligtvis angeläget och viktigt att allmänheten får en tillräcklig och god service. Och vad som är tillräckligt är alltid svårt att mäta utifrån bestående förhållanden.

Under slutet av 1960-talet började en alltmer omfattande s. k. veckosluts- trafik med buss. Det gällde huvudsakligen resor till och från Stockholm till mycket låga priser. Och trafiken syntes trots det lönsam för utövarna. Detta populära och prisbilliga alternativ ledde snart till likartade resor även mitt i veckan.

Jag är medveten om att utvecklingen blev något vildvuxen och i vissa fall eftersattes kanske trafiksäkerhetskraven, bl. a. på grund av för långa arbetstider för förarna. Under 1970-talets första hälft reglerades därför denna trafik genom statliga åtgärder. Ett byråkratiskt system av samtrafik byggdes upp. Det följdes av en restriktiv tillståndsgivning. Reglerna innebär i många fall för allmänheten helt obegripliga förbud mot påstigning och avstigning av vissa bussar på vissa sträckor.

Till grund för tillståndsgivning för sådan här trafik skall bl. a. ligga en behovsprövning. Den är svår att genomföra med utgångspunkt i ett statistiskt betraktelsesätt. Nya möjligheter att resa billigt initierar nämligen resor som i många fall annars inte skulle kommit till stånd. Låt mig ta ett exempel ur verkligheten. Om man skapar möjlighet att åka Valdemarsvik–Stockholm tur och retur med buss för 40 kr. i stället för 151 kr. med konventionella rese-möjligheter ökar antalet resande i denna relation så mycket att det är meningslöst att pröva behovet på grundval av förhållandena innan denna möjlighet förverkligas.

De logiska slutsatserna av detta resonemang måste vara att påstådd farlig konkurrens ofta inte bör tillmätas alltför stor betydelse vid prövning av framställningar om trafiktillstånd som öppnar helt nya prisbilliga rese-möjlighetsalternativ. En annan slutsats är att den otidsenliga behovsprövningen, som aldrig kan utföras på ett objektivt riktigt sätt, bör slopas då yrkestrafik-

förordningen nu skall omarbetas. Det bör ske på samma sätt som i fjol skedde beträffande godstrafiktillstånden.

ALF LÖVENBORG (apk):

Herr talman! I den här debatten har ju frågan om sysselsättningen engagerat många talare, och det med rätta. Att mista jobbet är en katastrof som har drabbat alltför många människor. Andra lever i rädsla för att det skall bli deras tur nästa gång, att företag där de arbetar skall läggas ner eller sättas på sparklågorna.

Det som förr brukade benämnas "Norrlandsproblem" är nu någonting som finns över hela Sverige. Jobben inom det som skall vara grundvalen för ekonomin, industrin, försvinner. Under de senaste åren har antalet anställda inom industrin i hela riket minskat med 91 000. Men samtidigt har vi kunnat läsa om hur multinationella företag med svenska rötter bär sig åt.

I LO-tidningen, nr 35 för i fjol, redovisades en intressant statistik, som jag har studerat. Där fastslogs att de största svenska multinationella företagen nu har betydligt fler anställda utomlands än i Sverige. De 18 största företagen har under perioden 1963-1977 skapat 140 000 nya arbetstillfällen utomlands. Samtidigt har de minskat antalet arbetstillfällen i Sverige.

Nu finns det områden i södra delarna av vårt land där arbetslösheten har antagit rent norrbottniska proportioner. Och så måste det naturligtvis bli, när kapitalet föredrar att skapa jobb utomlands i stället för på hemmaplan.

Man kan ta Sörmland som exempel – ett område dit många norrbottningar har tvångsflyttats, därför att det på sin tid under 1950- och 1960-talen utmålades som något slags Kanaans land med massor av arbetstillfällen. Så lät det då, men hur är det nu? Ja, nu går utlokaliserade norrbottningar arbetslösa också i Sörmland, och det är inte en bit bättre än att gå utan jobb i Pajala eller Arjeplog – snarare tvärtom.

Nu kommer Sörmland tvåa efter Norrbotten i fråga om brist på arbetstillfällen. I Eskilstuna går 3 000 utan jobb. Flera tusen arbetstillfällen är hotade. I Nyköping har man över 2 000 arbetslösa och stor risk för att det blir ännu fler. Arbetslöshetskön är lång i Katrineholm, Strängnäs och Oxelösund. Så är det alltså nu i ett län som förr ansågs så stabilt, industriutvecklat och fullt av arbetstillfällen. Prognoser visar att det kan komma att bli mycket värre, om ingenting radikalt sker.

Eller har regeringen någon plan för hur man skall skapa full sysselsättning i Sörmland? I så fall bör den presenteras. Men sanningen är ju att det finns inte någon sådan plan vare sig för Sörmland eller för andra arbetslöshetsdrabbade län. Det finns inga planer för hur industrin skall lokaliseras, vilka nya basindustrier som skall byggas eller hur man skall förhindra att de kapitalägande investerare utomlands i stället för på hemmaplan.

Hur det skall bli bestäms i bankernas och industriernas styrelserum och inte genom folkviljans utslag. Så fungerar det f. n. Så fungerar folkpartiets Sverige. Så fungerar kapitalismen.

Utän planhushållning kan inte sysselsättningen garanteras och ingen verklig trygghet vinnas.

Nr 79

Torsdagen den
1 februari 1979

Allmänpolitisk
debatt

Nu säger regeringen, som är de kapitalägandes politiska instrument, att problemen skall lösas genom ökad rörlighet och att rörlighetsbefrämjande åtgärder skall intensifieras. Men ibland har det låtit tvärtom. Nog minns vi kampanjen "Bli inte en hoppjerka". Tidigare passade den parollen in i den planering som då utformades av den svenska storfinansen. Och denna ryckighet, denna frihet från en planering utifrån vad som är bäst för människorna kommer att bestå så länge som liberalernas honnörssord "de fria marknadskrafterna" får styra.

Norrlandsproblemen finns nu över hela landet. Jag säger det inte med någon glädje. Värst är det naturligtvis i Norrbotten. Länsarbetsnämndens verksamhetsberättelse för mitt län ger bilden i koncentrat. Ännu fler är arbetslösa än föregående år. Sysselsättningen inom jord- och skogsbruk har minskat.

I gruvorna har man mist 500 arbetstillfällen genom s. k. naturlig avgång.

Det är färre jobb för byggnadsarbetare.

70 % av samtliga som går till arbetsförmedlingen för att söka jobb hänvisas nu till orter utanför Norrbotten.

Under perioden 1968–1977 har 30 000 norrbottningar tvingats i väg till arbetsplatser i andra delar av Sverige. För oss är den rörligheten ingenting nytt. Utflyttningen har aldrig avbrutits. Nu intensifieras den.

Sker ingenting genomgripande när det gäller länets näringsliv kommer utflyttningen att anta förlärande proportioner under de närmaste åren. Bara från malmfälten kommer 9 000 människor att bli tvungna att rycka upp sina bopålar.

Skall det få bli så? Vad har regeringen för planer som kan vända nedgångskurvan och skapa full sysselsättning och den expansion som vi så länge har väntat på? När skall vi kunna säga till de tvångsförflyttade: Ni är välkomna hem! Nu behövs ni!

Sanningen är att det finns inga svar på dessa frågor. Det finns ingen plan för hur man skall rädda och utveckla Norrbotten. Den röda tråden i folkparti-regeringens politik – i den mån man nu kan hitta någon sådan – är "rörlighetsbefrämjande åtgärder" av skilda slag. Med andra ord: packa trunkarna och stick! Så går det till i folkpartiets Sverige!

Från regeringens sida sägs det som försvar att man har satsat pengar och att nya insatser förbereds. LKAB kommer nu att få drygt 800 miljoner, läser vi i en nyss utgiven proposition, för att kunna hålla näsan ovan vattnet, det gamla NJA putsas upp för att bättre kunna fungera som blindtarm till nyskapelsen SSAB. ASSI har fått 500 miljoner för att rusta upp anläggningen och förbättra miljöskyddet.

Naturligtvis ger detta något under tillredning och byggnadstid osv., men det skapar inga nya jobb för framtiden. Och det är kardinalfrågan.

Det förändrar inte näringslivets struktur, tryggar inte framtiden för människor och bygder, och det kan inte garantera människorna där uppe den mänskliga rättigheten att ha ett arbete.

I Norrbotten krävs nu mycket stora och snabba insatser. Och det finns

projekt av stora dimensioner som snabbt skulle kunna sättas i verket därför att det rör sig om långt utredda projekt.

Dit hör framför allt Stålverk 80. Från kommunistisk sida säger vi: Återuppta projektet i full omfattning och komplettera det med valsverk och en statlig verkstadsindustri. Det skulle ge hela Norrbotten ett uppsving och en ny framtidstro.

Ge LKAB de miljarder som krävs för en ordentlig upprustning av maskinparken, byt ut dieseldriften mot eldrift, öppna den nya huvudnivån i MalMBERGET, uppför apatitverk och fosforsyreanläggning, och satsa det som behövs för att man skall kunna ta vara på de värdefulla jordartsmetaller som finns i avfallet från gruvorna.

Ta också fasta på den idé för tillvaratagande av torven som har framförts från LKAB-håll.

Bygg kulsinterverket i Kiruna, öppna Viscariamalmen, tillvarata skiffer-tillgångarna i Vittangi och satsa mera på att utveckla Svappavaaragruvan, som med sin karaktär av dagbrott kan bli LKAB:s lönsammaste gruva.

Och satsa framför allt resurser på att utveckla en långtgående förädlings-industri i malmfälten.

Vi har i en motion, väckt under allmänna motionstiden, också föreslagit att man kompletterar investeringsplanen för ASSI:s anläggning i Karlsborg med uppbygget av en kartongfabrik, att man gör en anläggning för aluminium-framställning i Jokkmokk och exploaterar marmorfyndigheten i Norvojaure samt att man sätter i gång med järnvägsbygge Kaunisvaara-Övertorneå som en förberedelse för gruvbrytning.

Allt det här är kända saker. Jag vill hävda att det finns en katalog av projekt som med kort varsel skulle kunna plockas fram från ritborden och ge arbete åt långt över 10 000 norrbottningar. Man måste satsa stort och målmedvetet, framför allt på länets basindustrier och med målsättningen att skapa full sysselsättning.

Det är regeringen som måste ta ansvaret för att det sker. Den kan inte och får inte krypa undan sitt ansvar. Men det gör den nu. I stor utsträckning.

Vi har i Norrbotten begåvats med något som kallas för Norrbottendelegationen. Jag anser att den borde avskaffa sig själv – den har framför allt kommit att fungera som regeringens sköld mot en växande folkopinion.

Ni har ju Norrbottendelegationen: den arbetar. Var lugna. – Ungefär så var tongångarna såväl från den gamla borgerliga trepartiregeringen som från den nuvarande Ullstenministären.

Jag ringaktar inte alls det kunnande, det intresse och de ambitioner som finns inom delegationen. Men den har ju ingen makt. Den har inga pengar. Den kan ingenting göra.

Norrbottendelegationens omedvetna funktion i nuläget är att den fungerar som skyddsnät för den borgerliga regeringens politik, och det kan från norrbottensk synpunkt inte vara någon fruktbar hantering. Delegationen bör avgå i protest mot att ingenting händer när det gäller att klara krisen i Norrbotten, kräva att regeringen tar sitt ansvar och hänvisa till den rad av projekt som kan sättas i gång så fort regeringen kan förmås att fatta beslut.

Det vore bättre med ett vredesutbrott från delegationen i stället för att den traskar omkring som gisslan i den folkpartistiska sörjan.

Jag väntar inget gott från folkpartiets sida när det gäller Norrbotten. I varje fall kommer inga positiva åtgärder fram frivilligt. En del saker är direkt illavarslande.

Det är ju inte länge sedan före statssekreteraren Gunnar Söder överlämnade sin utredning om AB Statsföretags framtid. Den går ut på att de norrbottniska basindustrierna är en belastning för AB Statsföretag och därför bör brytas ut från koncernen tillsammans med andra statsföretag och bilda ett förlustföretag, som skall sortera direkt under industridepartementet. Det är tankegångar som tidigare framförts av Per Sköld, och enbart detta vill jag upplatta som en varningssignal.

Men det finns också andra saker i det Söderska förslaget. Vinstgivande statliga företag skall delvis reprivatiseras genom börsnoteringar och aktieutbud.

Realiseras utredningsförslaget är det alltså inte bara en organisatorisk förändring – det får dessutom viktiga politiska följdverkningar. Klart är att de norrbottniska basindustrierna blir helt beroende av nyckerna från kanslihuset eller en borgerlig regerings principiella syn på statsdriften.

Det vore intressant att få någon kommentar från regeringen när det gäller Gunnar Söders förslag. Om det blir rättesnöret för regeringens handlande, vore det illavarslande för Norrbotten men också i betydligt vidare bemärkelse.

Herr talman! Det talas mycket om mänskliga rättigheter i denna sal. Den mänskliga rättigheten att ha ett arbete är inte garanterad i kungariket Sverige. I FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna, antagen den 10 december 1948, heter det bl. a.:

”Envar har rätt till arbete, till fritt val av sysselsättning, till rättvisa och tillfredsställande arbetsförhållanden och till skydd mot arbetslöshet.”

Så sent som 1971 anslöt sig den svenska riksdagen och regeringen till denna ofta citerade förklaring. Men man bryter mot de mänskliga rättigheterna, varje dag och i massomfattning. ”Envar har rätt till arbete, till fritt val av sysselsättning”, heter det.

Ingen kan påstå att detta krav uppfylls i vårt land. Det är mot den bakgrunden som vi med rätta anklagar den svenska regeringen för att bryta mot de mänskliga rättigheterna och föreslår att rätten till arbete skall lagfästas.

Det står illa till med sysselsättningen i Sverige, men det är som vanligt värst i Norrbotten. Redan i samband med slopandet av Stålverk 80-projektet framhöll jag att det börjar bli tid för en kraftfull, vredgad och enhällig protest i form av en norrbottensk storstrejk.

Den tanken framfördes häromdagen också av en känd skribent i en Norrbottentidning. Den fick stöd av flera fackliga företrädare. Jag är övertygad om att det är en riktig tanke. För att förhindra att Norrbotten förvandlas till renbetesland måste masskampens väg beträdas i långt större utsträckning.

Vi har rätt att ställa krav. Under många år har regionen plundrats, inte bara på människor utan också på oerhörda materiella värden. Under ett normalår i mitten av 1970-talet var LKAB:s produktion värd omkring två miljarder, NJA:s en miljard och ASSI:s närmare en miljard kronor. Vattenfalls elförsäljning bidrog med 1,5 miljarder kronor.

Så där har det hållit på år ut och år in. Enorma belopp har strömmat ur länet och in i det svenska folkhushållet. Det man nu kräver är en rimlig återbäring i form av rejäla satsningar på gamla basindustrier och uppbyggnad av nya.

Det kommer inte godvilligt. Det måste pressas fram. Regeringen och myndigheter i övrigt måste tvingas lyssna. Var inte för säker. En vacker dag kommer den, den politiska massstrejken i Norrbotten. En dag då motorsågarna i skogen tystnar, massfabrikernas hjul slutar snurra och gruvornas folk sätter sig i vredgad protest. Nu pyr vreden bland människorna. Händer ingenting slår den snart ut i full låga. Regeringen Ullsten bör lyssna och tänka på förpliktelsen att garantera den elementära mänskliga rättigheten: rätten till arbete.

BENGT GUSTAVSSON (S):

Herr talman! Då krigslarmet tystnat år 1945 avslutade statsminister Per Albin Hansson ett radiotal med att önska andra folk vad som förunnats Sverige, "ett liv i fred och frihet".

För socialdemokratisk politik är detta en målsättning. Den helt grundläggande strävan för landets egen säkerhetspolitik måste vara ett arbete för en värld i fred. Det största hotet mot freden är supermakternas kapprustning med allt destruktivare förstörelsemedel, både kärnvapen och s. k. konventionella vapen och deras "hjälp" – jag hoppas att citationstecknen hörs – till militär upprustning av utvecklingsländer, som därmed dras in i stormakternas intressesfär.

Därför är alla folks frihet från hunger och fruktan, som gör många av dem mottagliga för stormakternas militära infiltrationer, fundamentet till hela världens fred.

Det är supermakterna som dominerar världsbilden. De svarar för den alldeles övervägande delen av rustningarna. Det är därför mot dem och deras allierade som kravet på minskad rustning och vapenspridning i första hand måste riktas. Men även andra stater har ett ansvar. Den socialdemokratiska linjen när det gäller de militära utgifternas storlek och restriktivitet med svensk vapenexport är ett uttryck för vårt synsätt på detta område.

Det finns ett klart samband mellan försvarspolitik och den sociala utvecklingen i samhället. Bakom den försvarsvilja som växte fram i detta land då freden senast var i fara låg naturligtvis det grymma hotet utifrån men också en upplevd välförståelseutveckling åren dessförinnan.

På senare år har vi fått uppleva motsatsen, när en politik som vidgat klyftorna fått tilltron till såväl samhället som försvarsviljan att sjunka.

Om än inte krigsriskerna synes vara så stora för Sverige, kan den inte helt uteslutas för en framtid. Den starkaste koncentrationen av vapen och annan militär utrustning finns dock i Europa.

Vårt land kan inte anses utgöra ett mål av förstahandsintresse för någon stormakt. Planeringen kan därför riktas in mot sådana typer av angrepp där vi, utan att vara huvudmål, likväl kan komma att bli indragna i krigshandlingar.

Mot vissa angrepp – med kärnvapen – måste vi förlita oss på politiska åtgärder och insatser för att skydda befolkningen och begränsa omfattningen av inträffade skador.

Vi kan, utan att bli indragna i krig, komma att påverkas i vår försörjningssituation av avspärrningar och ekonomisk krigföring.

När det gäller totalförsvaret bör, som vår senaste partikongress såg det, inriktningen vara att en ökad vikt – inom de ramar som de numera dramatiskt försämrade statsfinanserna kan medge – läggs vid civilförsvaret, ekonomiskt försvar och andra icke-militära delar, medan det militära försvaret bör undergå en omstrukturering som öppnar möjligheter till en realsänkning av utgifterna.

Detta är ingen nyhet för socialdemokratisk försvarspolitik. De icke-militära delarna av totalförsvaret har enligt våra intentioner byggts ut, medan det militära försvaret i olika avseenden begränsats. Utbildningstiden har minskats, antalet enheter av flygplan, kvalificerade förband och fartyg har blivit färre, personalreduktioner har genomförts. Samtidigt sker en inte obetydlig tillförsel av materiel, och genom den allmänna värnplikten hålls försvarsorganisationen intakt.

Vårt totalförsvaret syftar till att bevara vår fred och att ge oss förmåga att stå emot påtryckningar och hot. I sistnämnda avseenden fyller civilförsvaret och ekonomiskt försvar en allt betydelsefullare uppgift. Meningarna bryts i den offentliga debatten om hur mycket vi bör satsa på det militära försvaret. Men i fråga om satsningen på de civila delarna av totalförsvaret, främst befolkningsskyddet och försörjningsberedskapen, råder en stor enighet i opinionen.

Erfarenheterna från de senare årens krig visar med skrämmande tydlighet att civilbefolkningen drabbas hårt.

Det kan uppstå situationer när det först och främst gäller att överleva, men också att ge vårt folk en vilja och förmåga till motstånd. En förutsättning för detta är att den hemmavarande civilbefolkningen har ett gott skydd och en tillfredsställande försörjning.

I fråga om befolkningsskyddet antog riksdagen 1975 nya principer för skyddsrumspolitiken i vårt land. De nya bestämmelserna skall börja tillämpas från 1 juli i år. Det nya systemet avhjälper stora brister som nu finns. Riksdagen har uttalat att man bör undvika att nya uppstår. Beträffande vårt befolkningsskydd utom skyddsrum bygger försvarsbeslutet 1977 på en ny, modern organisation, som håller på att genomföras. Som en följd av detta har ett nytt utbildningssystem antagits.

Under de senaste årens erbarmliga ekonomiska politik har dock civilförsvarets ram urholkats. Den planerade utbildningsvolymen i början av 1980-talet har fått reduceras med 25 %, och risk finns för ytterligare nedskärningar. Ätminstone en utbildningsanläggning – Katrineholm känner sig utpekad –

hamnar i farozonen.

Vi har samtidigt nödgats konstatera att köerna för de vapenfria utbildning fortfarande tenderar att öka. Enligt budgetpropositionen utgjorde kön över 2 000 personer i oktober 1978.

Enligt vår mening är det därför nödvändigt att man söker alla vägar för att utöka grundutbildningen av vapenfria. Vi föreslår att medel anvisas, vid sidan av civill försvarsramen, för att genomföra denna utökning. Detta bör bl. a. ske genom att civill försvarsstyrelsen får överskrida innevarande års anslag med kostnader för förberedelserna för utbildningen, och genom att ytterligare medel anvisas berörda myndigheter för nästa budgetår.

De åtgärder som vi socialdemokrater här förordar skulle kunna säkerställa civill försvarsskolan i Katrineholm. Det må väl ses som en bra bieffekt. Orten har under den borgerliga regeringstiden drabbats tillräckligt av följderna av en dålig näringspolitik. Den bör förskonas från att också drabbas av det försvarspolitiska missgrepp, som ett avvisande av den utökning av civill försvarsutbildningen som vi socialdemokrater föreslår skulle innebära.

Vi har också nödgats konstatera att budgetbehandlingen för det ekonomiska försvaret varit utomordentligt snäv. Inte heller i år innebär regeringstörslaget ett fullföljande av försvarsbeslutet. Och detta i ett läge när också sysselsättningsskäl talar för vaktslående om bibehållen inhemsk produktion på viktiga beredskapsområden.

Ett sådant område är försörjningen med medicinsk material och grafiska produkter som säkerställer tidningsutgivningen. Därmed är jag inne på fallet Ceaverken i Strängnäs. Den tidigare moderatdominerade regeringen ville, om jag förstått saken rätt, med äventyrad sysselsättning och beredskap som uppenbar risk, tillskynda denna beredskapsfaktors inlemmande i ett nationellt företag. Enligt handelsministern förefaller otroligt nog den nuvarande regeringen vara inne på samma linje. Jag har haft en interpellationsdebatt med honom om detta och C. H. Hermansson hade en i förrgår. I sin sista replik sade t. o. m. handelsministern att "vi tror att bästa vägen --- är att inlemma Ceaverken i ett internationellt företag ---". Jag tog mig för pannan när jag läste detta i protokollet. Använder handelsministern möjligen ordet "vi" som kungen gjorde i fornstora dar, eller är det verkligen regeringen som menar att det går att hantera en viktig trygghetsfaktor på detta slappa sätt?

Ideologiska, säkerhetspolitiska, militärtekniska och samhällsekonomiska skäl talar för en successiv omstrukturering av det militära försvaret.

Grunderna för en sådan omstrukturering har redovisats i tidigare sammanhang av vårt parti. Vi bör ta vara på de nya tankar och idéer om den lilla statens möjligheter till försvar utan självutplåning som förts fram i den försvarspolitiska debatten i och utanför Sverige. Det gäller bl. a. att studera hur en ny teknik kan påverka metoder och organisation. Mycket talar för att utvecklingen gynnar de defensiva och territoriellt uppbyggda försvarsanställningarna och att därför en systematisk inriktning av dessa kan ge markanta resultat till rimliga kostnader. Med denna utformning kan vi erhålla ett försvar som bjuder ett uthålligt och effektivt motstånd.

Ett sådant försvar torde vara det enda som verkligen är krigsavhållande i vår miljö. I vissa lägen kan krigförande stormakt frestas att använda vårt land som genomgångsområde. Den som under sådana omständigheter vill tränga sig fram har bråttom. Att bara förlita sig på det skalförsvar som tycks vara vissa försvarsdebattörers modell innebär föga skydd. Om angriparen visste att vägen sedan låg öppen skulle han säkert, för den korta stund det här skulle ta, ha råd att avdela sådana resurser att han slog sig igenom det skal som vi förmådde skapa. Därför måste vårt försvar kunna bjuda motstånd också inne i landet. Kan vi göra den förmågan trovärdig har vi största chansen att få vara i fred.

När vi sagt bestämt nej till att utveckla det nya attackflygplanet B3LA har självfallet många bedömningar gjorts. Planet skulle säkert inte bli dåligt, men det är inte det vi bäst behöver, och pengarna räcker inte till. Det framstår som rimligare att utnyttja hitills nedlagda kostnader i befintliga flygplanssystem och därmed samtidigt hålla de totala kostnaderna nere. Därför bör vi inte satsa på en ny, oviss och mycket kostnadskrävande flygplansutveckling, vilket B3LA-projektet – vilken ny bokstavskombination det än skulle ges – innebär. Vi är entydigt och oåterkalleligt emot detta projekt. De borgerliga klarar det inte inom sin försvarsram utan att äventyra andra angelägna behov, och vi gör det definitivt inte inom vår. Detta plan kommer aldrig att flyga om förnuftet får råda. Flugit och farit har däremot hundratals miljoner kronor gjort, genom de borgerliga regeringarnas hantering av denna fråga.

Den försvarorganisation vi förordar ställer krav på utbildning av de värnpliktiga och av försvarets personal. Genom att ta till vara den grund som det allmänna utbildningsväsendet ger samt kunskaper och erfarenheter från yrkeslivet kan utbildningstidens längd för olika värnpliktskategorier hållas kort. Den kanske kan differentieras mera än nu. Värnplikten är en idé, och en idé som inte låter sig förnyas är inte en idé fylld av liv.

Den fast anställda personalens och de värnpliktigas villkor skall anpassas till förhållandena i samhället i övrigt. För de värnpliktiga gäller det ett fortsatt reformarbete på det värnpliktssociala området och ett vidgat inflytande över miljö och utbildning. I en särskild motion föreslår vi förbättringar utöver propositionens förslag för de värnpliktiga. Vidare föreslår vi att höjningen av uttrykningsbidraget skall ske från den 1 januari 1979 och inte först efter det att huvuddelen av inneliggande åldersklass har ryckt ut, som regeringen har tänkt sig.

Med det arrangemanget har de ansvariga statsråden inte bara lagt upp stjärten, utan de har också knäppt ner byxorna. Det skall bli intressant att se om moderater och centerpartister vill lägga fingrarna emellan när vi och de värnpliktiga låter rottingen vina.

Socialdemokraterna har starkt markerat att om ofärd hotar det demokratiska samhället eller om de grundläggande värdena är satta på spel på grund av yttre hot måste samhället träda upp till försvar. Detta kan bara ske genom folket självt. Vi måste därför utforma försvaret så att varje medborgares kunnande och erfarenheter utnyttjas. Värnplikten och en allmän uppslutning kring totalförsvaret är för vårt parti därför inte bare en fråga om att sörja för

den lämpligaste organisationen i fred och krig utan också en garanti för folklig insyn och påverkan. Det kallar vi ett folkförsvaret.

HANS LINDBLAD (fp):

Herr talman! Svensken är en smula sävlig – han tänker sig noga för innan han slutligen förhastar sig, brukar man säga. Jag tänkte just på det och på försvarskommittéerna, som sitter länge.

Den kommitté som skall förbereda försvarsbeslutet 1982 har jobbat sedan första halvan av förra året. Man skall inte skryta. Och jag gör det inte annat än om jag tycker att vi har gjort något bra, och det tycker jag att vi har gjort.

Den här kommittén skall naturligtvis själv komma med sina betänkanden, men vi gav ett uppdrag eller erbjudande till elva personer: Skriv vad ni tycker om det som vi håller på med. Hur skulle ni beskriva hoten mot Sverige? Vilka typer av hot är det? Hur kan de utvecklas? Vilka motåtgärder bör Sverige vidta?

Denna skrift kallas *Elva åsikter om svensk säkerhetspolitik*. Alla ledamöter i riksdagen har också fått den – och den är en mycket intressant summering av röster med olika bakgrunder. Däribland finns tre företrädare för våra grannländer Norge, Finland och Danmark. De visar varför de utifrån sina utgångspunkter finner det så angeläget att Sverige för en utrikespolitik och en säkerhetspolitik som bidrar till stabiliteten i Norden. Där säger Jan-Magnus Jansson – chefredaktör för Hufvudstadsbladet, tidigare statsråd, ordförande i de två finländska försvarskommittéerna på senare tid – att det är viktigt att Sverige har en egen kapacitet att producera försvarsmateriel som gör oss så oberoende som möjligt av yttre faktorer. Detta är ett önskemål utifrån finländska synpunkter, där man finner det angeläget att Sverige så långt möjligt kan föra en självständig säkerhetspolitik.

Man kan ta upp mycket i dessa uppsatser, t. ex. frågan om hur långvarigt ett kontinentalt krig kan förväntas bli. Tecknen från de allra flesta blir att det inte är rimligt att räkna med långa konflikter. I stället snabba förlopp, beroende på risken för upptrappning till kärnvapenkrig plus den mycket snabba förslitningen av materiel och styrkor som sker i en modern konflikt – Mellanöstern har ju givit exempel på detta.

Jag vill, herr talman, nyttja dessa skribenter för att belysa en frågeställning som jag finner mycket viktig, och det är frågan om personalutnyttjandet inom totalförsvaret.

Alva Myrdal menar att värnpliktens omfattning måste minskas, och de värden som ligger i den allmänna värnplikten kan tas till vara inom de civila delarna av totalförsvaret. Alva Myrdal väcker tanken att alla ungdomar, också flickor, kallas till en kortare försvarsberedskapskurs inom civilförsvarets ram.

Gunnar Heckscher ansluter sig till Alva Myrdals tanke. Han finner goda skäl för att åtminstone allvarligt överväga sådana omläggningar som fru Myrdal föreslår. Det skulle betyda att alla ungdomar alltjämt fick något slags värn- eller tjänstepliktsutbildning i fredstid. Men denna utbildning skulle göras mycket kortare än den nuvarande – kanske ungefär tre månader – och

inriktas inte bara på det militära försvarets utan även på civilförsvarets och hela befolkningsskyddets behov. Dessutom behövs en betydligt längre utbildning för mer kvalificerade insatser.

Johan Tunberger har en – jag vill nästan säga briljant – analys av avvägningssproblemen inom försvaret. För honom ter det sig helt klart att man inom ungefär nuvarande kostnadsramar måste omstrukturera det militära försvaret, så att den hittillsvarande satsningen på stor numerär överges. Det är enda sättet att kunna behålla något av kvalitet och mångsidighet hos förbanden.

Nordal Åkerman ger med sina utgångspunkter en mycket drastisk skildring av vådorna av en lösning där man ensidigt prioriterar numerären, alltså en satsning på en stor mängd soldater. Liksom Alva Myrdal och Johan Tunberger betonar han att de stridskrafter vi skall ha kvar måste vara rimligt moderna och rörliga.

Det är min förhoppning att den här frågeställningen skall bli ordentligt diskuterad. Det militära försvaret är ju med rask takt på väg in i en helt ohållbar situation, därför att utbildningen av den stora mängden värnpliktiga tar allt större andel av anslagen. Den del som går till materiel minskar oroande snabbt, och man kan med nuvarande trender ange den tidpunkt på 1990-talet då vi inte alls får råd med någon materiel.

Vid fattandet av 1972 års försvarsbeslut insåg man detta, och riksdagen beslöt då på den dåvarande försvarsutredningens och regeringens förslag att den hälft av infanteribrigaderna som inte kunde moderniseras skulle överföras till lokalförsvaret. Bara en del av de här icke moderniserade brigaderna skulle få behålla brigadens organisation, och även för det begränsade antal som fick behålla organisationen skulle gälla att de värnpliktiga skulle stanna huvuddelen av sin värnpliktstid. Man skulle inte som i de moderniserade brigaderna omsätta de värnpliktiga redan i 30-årsåldern.

Hade detta riksdagsbeslut fått gälla skulle vi i dag ha haft en långt bättre planeringssituation. Vi hade inte behövt ställa in repetitionsövningar i en omfattning som äventyrar mycket av trovärdigheten. Vi hade kunnat skaffa moderna pansarvärnsrobotar. Men 1972 års riksdagsbeslut respekterades inte på myndighetsnivå, utan där planerade man efter en helt annan linje än den riksdagen beslutat om. Tyvärr kom statsmakterna sedan att böja sig för myndigheternas linje, som alltså gick tvärtemot 1972 års riksdagsbeslut. Enligt mitt sätt att se innebar detta en mycket olycklig kursändring för försvarets framtid.

Man kan säga att perioden 1972–1982 kommer att innebära ungefär en halvering av de allsidigt användbara förbanden till lands, till sjöss och i luften. I stället har antalet infanteriförband ökat. Vi får alltmer ett försvar i obalans – den ökade satsningen på trögrörliga och dåligt utrustade markstridsförband har trängt ut eller allvarligt försvårat möjligheterna att behålla mer rörliga och eldkraftiga förband. Det framtida attackflyget som just nu diskuteras är ett exempel på det, och det finns flera.

En lösning som innebär att man begränsar antalet värnpliktiga till det militära försvaret skulle också medföra en radikal förbättring för civilförsva-

ret, som skulle kunna få en yngre och effektivare organisation än det har i dag. Det är min förhoppning att det ökade intresset för civilförsvaret som varit så märkbart skall leda till att detta äntligen får likställas med det militära försvaret i fråga om yngre personal.

Det förs i vissa fackkretsar en agitation på temat att oförändrad värnpliktsprincip är en förutsättning för ett folkligt försvar. Men detta är som jag ser det en förmyndaraktig syn med tanke på de civila delarna av totalförsvaret. Varför skulle inte en insats inom dessa delar kunna betraktas som en fullvärdig gärning?

Tankar som väckts av Alva Myrdal och Gunnar Heckscher liksom det ökade intresset för civilförsvaret är för mig välkomna tecken på att vi kanske äntligen kan få en mer avspänd diskussion om ett rationellare personalutnyttjande inom totalförsvaret. Färre värnpliktiga betyder att vi kan få bättre balans inom det militära försvaret, samtidigt som de civila delarna skulle få större möjligheter att klara sina viktiga insatser.

Åtminstone liberaler och socialdemokrater borde välkomna en sådan diskussion. För drygt 50 år sedan fattade de beslut om en liknande lösning – i stark polemik främst med en mycket konservativ generalstab. I efterhand har de unga officerare som stödde tanken på kvaliteten i stället för jättestor numerär prisats för framsynthet och förstånd. Men jag finner att många som nu lovordar gruppen kring Ny militär tidskrift inte alls godtar tanken att det också i dag måste vara en balans mellan kvalitet och kvantitet – oroande många ser numerären som det helt avgörande.

Jag har anfört detta som ett exempel på en av de frågeställningar som tagits upp av flera av debattörerna i skriften *Elva åsikter om svensk säkerhetspolitik*. Det finns en rad andra frågor som också skulle kunna diskuteras. Jag tror, herr talman, att det här sättet att låta ett antal fristående människor belysa ett område som en statlig utredning är satt att se över är efterföljansvärt. Man talar ibland om att vi när vi tillsätter en statlig utredning egentligen borde tillsätta två eller tre utredningar, så att vi fick alternativa belysningar på problemen. Och det kan ligga mycket i det, men så tröga som utredningarna är kanske vi inte kan ha två konkurrerande, för de måste ju helst vara klara samtidigt. Men att låta några utomstående behandla ett område bör vara en idé som är värd att ta vara på. Det här är ett exempel på ett område där denna metod har använts – man kan säkert göra på liknande sätt på andra områden.

Bengt Gustavsson hade som alltid flera intressanta synpunkter. Jag vill dock erkänna att jag blev en smula fundersam, när jag tog del av socialdemokraternas 29 sidor långa motion i försvarsfrågan. Där sägs att man skall kunna spara 448 miljoner i förhållande till budgetens förslag, men bara tolv rader ägnas åt att visa hur besparingarna skall göras, och det görs inte mer konkret än att motionen säger att "det bör ankomma på regeringen att vidta erforderliga förändringar av bemyndiganderamar och omfördelningar av betalningsmedlen".

Jag säger inte att detta är vare sig fel eller omöjligt. Men om jag utgår från att varje anställd kostar drygt 100 000 kr. i löner, sociala avgifter och annat, så

bör alltså ytterligare omkring 4 000 människor bort – helst från den 1 juli i år. Nedskärningen måste ske antingen inom försvaret eller inom industrin.

Riksdagen beslöt 1977 att antalet anställda inom försvarsmakten bör minska med 2 500 fram till år 1982. I följd beslöts att detta antal skulle utökas genom en ganska drastisk nedskärning av centrala staber och förvaltningar. Såvitt jag förstår förutsätter den socialdemokratiska motionen en avsevärd skärpning av detta personalminskningsmål, och det måste alltså gå fort för att besparingar skall kunna inledas redan den 1 juli i år. Ett antal staber, flottiljer, regementen och skolor måste därför rimligen försvinna, utöver vad som bestämts i redan fattade beslut.

Jag vill inte kritisera detta utan bara säga att riksdagen hade haft en lättare uppgift, om det i motionen hade angivits åtminstone några av de ytterligare indragningar som behövs. I motionen nämns särskilt byggnadsverksamheten, och såvitt jag förstår aktualiserar det tanken att avskaffa fortifikationsförvaltningen och överföra uppgifterna till byggnadsstyrelsen. Frågan har diskuterats tidigare. Det kan vara en rimlig besparing, men detta bör då göras innan fortifikationsförvaltningen flyttas till Eskilstuna. Jag nämner det, herr talman, för att få ytterligare ett namn i Sörmland, varifrån Bengt Gustavsson ju kommer. I stället för en flyttning bör det alltså bli en nedläggning.

BENGT GUSTAVSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Det sista var kanske litet sent påtänkt. Jag passerar byggnadsplatsen varenda gång jag far till järnvägsstationen för att åka till Stockholm, och till min glädje avancerar byggandet ganska bra.

Hans Lindblad har tagit upp en värnpliktsteknisk diskussion, som vi kanske bör föra i försvarskommittén. Det finns flera skäl till detta, bl. a. har vi där flera åhörare än här i dag. I mitt anförande sade jag att en idé som inte förmår förnya sig är en död idé, och eftersom jag tror på värnplikten, gärna utbyggd till totalförsvarspliktens idé, är jag inte otillgänglig för resonemang om ändringar. Jag har ju, som Hans Lindblad vet, haft förmånen att leda rätt många utredningar som arbetat med dessa frågor. Jag vet att många av de där djärva greppen som Hans Lindblad och många fria debattörer tagit på det här området tyvärr kan vara teoretiskt intressanta, men när man räknar ger de inte de stora pengarna. Det går allt åt rätt många värnpliktiga, om vi skall kunna göra det trovärdigt att vi avser att försvara hela det här ytstora landet med vår lilla befolkning.

Vi har ju en ganska lång värnpliktstid, eftersom man finns med i rullorna till 48 års ålder. Vi har ett solidariskt system på det sättet att de unga kan ta sig an de tyngre uppgifterna, medan de lättare får anförtros de äldre värnpliktiga. Givetvis kan förändringar diskuteras. Jag tillhör inte dem som säger att en insats inom andra delar av totalförsvaret är mindre värd än en insats inom det militära försvaret. Det strider ju emot hela den uppläggning som jag presenterat som den socialdemokratiska politiken på området. Jag uttryckte speciellt önskemålet att regeringen skall vidta åtgärder som gör det möjligt att snabbt utbilda de värnpliktiga som har fått en uppgift inom civilförsvaret. Jag hörde i radio i dag att regeringen tänker inkalla ett ökat antal värnpliktiga. De

som skall göra sin tjänst i civilförsvaret kan enligt min mening också stå i tur.

HANS LINDBLAD (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det är naturligtvis så att Bengt Gustavsson och jag bara illustrerar att den här skrifi en stimulerar till diskussion. I och för sig hade jag kunnat ta upp en rad andra frågor. Men det är mycket viktigt att få fram material. Värnpliktsfrågan t. ex. kan förmodligen diskuteras på ett bredare sätt nu, därför att man från så olika infallsvinklar kommer till samma resultat. Jag tror inte att Nordal Åkerman, Gunnar Heckscher och Alva Myrdal hade samma utgångspunkter, men just i denna fråga kom de rätt nära varandra, och det är väl ändå rätt intressant. Att jag själv sedan har ansett ungefär detsamma förut behöver inte omöjliggöra de människornas tankar.

Låt mig ta den andra delen, den om socialdemokraternas motion. Det är klart att man kan säga att vi bör ge mindre pengar till försvaret, men det hade varit lättare för riksdagen om socialdemokraterna också hade talat om vad som skall bort. När det gäller materiel utgår jag från att besparingar av någon större omfattning redan nästan budgetår förutsätter att man avbeställer redan beställd materiel, t. ex. minfartyget som byggs i Karlskrona eller Haubits 77 i Karlskoga. De beställningar som läggs ut för leverans samma budgetår gäller nämligen mest förbrukningsmateriel, sådant som behövs i utbildningen. Och jag tror inte att det skulle ge pengar så att det räcker bara att stoppa alla beställningar på tekovaror.

Sedan vet vi att motionen förutsätter en mycket snabb avveckling av utvecklingsresurserna inom den svenska flygindustrin. Motiveringen är statsfinansiell, och det innebär att man inte gärna kan vilja satsa statliga resurser på att sysselsätta de här människorna i någon annan verksamhet – då vore det ingen statsfinansiell vinst. De människor som arbetar inom svensk flygindustri har i flera månader fått höra att om man tar bort deras jobb förbättras landets finanser högst avsevärt.

Om man vill spara tror jag att det är viktigt att man, när man så noga anger vilka belopp det gäller, också anger vad det är man vill ta bort. Jag upplevde själv i en statlig utredning om de högre regionala staberna att majoriteten, inkl. socialdemokraterna, gick emot ett beslut från en enhällig riksdag om att man skulle ta bort 150 personer på den nivån. Då sades det: Det klarar vi inte av. Jag, min arme stackare, fick ensam föreslå en minskning som var större än den riksdagen beslutat om. Minskningen i mitt förslag skulle ge en ytterligare besparing om 240 milj. kr. på en perspektivplanep period om 15 år.

Det är viktigt att ha ett samband mellan de krav man ställer på ekonomiska prutningar och på konkreta besparingsobjekt. Skall man minska anslagen innebär det att folk skall bort – det allra mesta är nämligen löner både inom försvaret och inom industrin.

BENGT GUSTAVSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Om inte vår partimotion är fullödig i alla avseenden, så gäller detsamma budgeten. Den rymmer inte heller en fullständig redovisning. Det

Nr 79

Torsdagen den
1 februari 1979

*Allmänpolitisk
debatt*

väntas en del propositioner längre fram under vårriksdagen.

För innevarande budgetår motsvarar de kostnader som läggs ned på B3LA-projektet – som vi har gett klara besked om att vi inte vill att staten skall engagera sig i – ganska bra det belopp som vi nämner. Det är inte riktigt lika mycket, men kostnaderna för det projektet går i höjden! Hans Lindblad kan inte, sin matematiska genialitet till trots, annat än medge att det där sker ett stort penningutflöde, som skulle ha kunnat undvikas om de dåvarande oppositionspartierna, sedermera regeringspartierna, hade varit så pass raska som vi socialdemokrater var när det gällde att ge besked på den punkten.

Vår motion går ut på att man skall fullfölja den inriktning som vi gav vår reservation när förra försvarsutredningen avlämnade sitt betänkande. Den innebärande uppföljning av inriktningen i vår reservation till riksdagens beslut. 448 milj. kr. är förvisso en stor summa. Vi skulle önska att vi kunde anvisa ändå större besparingar, eftersom summan trots allt inte är så enorm sedd mot den mångmiljardbudget som vi diskuterar. Det kan inte förnekas att svenska staten under den borgerliga regeringstiden har fått ett oerhört stort budgetunderskott, som inte var tänkbart tidigare. 45 miljarder i underskott – det bör mana oss alla att verkligen bjuda till och hålla utgiftsflödet nere. Vi har gjort vad vi har kunnat, inte minst genom att anvisa den möjlighet som en omstrukturering av försvarspolitiken enligt våra önsknings skulle ge.

HANS LINDBLAD (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag kritiserar inte besparingen på 448 milj. kr. Jag räknar bara om den i tjänster och säger att det motsvarar drygt 4 000 personer, som bör dras in fr. o. m. den 1 juli. Jag bortser i det sammanhanget från effekten av trygghetslagarna. Frågan är vilka enheter som skall försvinna.

ARNE BLOMKVIST (s):

Herr talman! Jag har ofta i de allmänpolitiska debatterna tagit upp de aktuella sysselsättningspolitiska problemen och då inte minst sådana i Skaraborgs län. Vid dessa tillfällen har jag framför allt försökt beskriva bestående svårigheter för enskilda och utsatta grupper på arbetsmarknaden. I dag skall mitt anförande handla om sysselsättningsproblemen för dem som har det svårast att hävda sig på den öppna marknaden.

Under de två senaste åren har vi haft möjligheter att konstatera att allt fler människor fått uppleva stora svårigheter att få sysselsättning. I det här sammanhanget finns det kanske anledning att peka på industrissysselsättningens utveckling under de två senaste åren.

Antalet sysselsatta i gruvor och tillverkningsindustri var tredje kvartalet 1976 1 153 000, tredje kvartalet 1977 1 107 000 och tredje kvartalet 1978 1 076 900. Detta betyder att vart femtonde industrijobb i Sverige försvann på två år.

Det är två drag som går igen i utvecklingen, nämligen större utslagning och ökad utestängning.

I den socialdemokratiska partimotionen om arbetsmarknadspolitik för kamp mot utslagning konstateras bl. a. följande:

Sedan regeringsskiftet hösten 1976 har antalet människor, som antingen ställts helt utanför arbetsmarknaden eller som erbjudits utkomst genom beredskapsarbeten eller arbetsmarknadsutbildning eller skyddat arbete, ökat med 70 000 personer.

I motionen slås också fast att inför 1979 köar i dag mer än en kvarts miljon människor för att komma in på den reguljära arbetsmarknaden.

Jag fick bekräftat hur svår arbetsmarknadssituationen är för tiotusentals medborgare när jag för några dagar sedan deltog i en konferens i Skövde om de handikappades situation på arbetsmarknaden. Som en röd tråd genom hela konferensdagen gick det allvarliga läge som nu har inträtt på arbetsmarknaden för de arbetshandikappade. Där gavs många exempel på vilket svårt gissel arbetslösheten är för många människor. Med oro frågade man sig: Vad kommer att hända med näringslivets utveckling och jobben i framtiden?

Till kammarens protokoll vill jag läsa in några av mina anteckningar från en mycket intressant föreläsning av Leif Drambo, samhällsvetare och författare till boken *Arbetsmarknadsrevolutionen* som kom av sig.

”Mellan år 1965 och år 1976 ökade antalet förtidspensionärer från 150 000 till närmare 300 000. På bara tio år har alltså antalet förtidspensionärer fördubblats. Det finns i dag omkring 25 000 förtidspensionärer under 35 år. För några år sedan räknade man med att det var 10–15 procent av arbetstagarna som löpte risken att slås ut från arbetsmarknaden. De var, som det kallas, ’betingat arbetsföra’. Det motsvarar ungefär 400 000–500 000 personer. Färska undersökningar visar nu att 25 procent löper den risken. Det betyder att en miljon människor på arbetsmarknaden riskerar att slås ut.”

Det är klart att regeringens proposition nr 73 med förslag till åtgärder för arbetshandikappade mot en sådan bakgrund endast framstår som en blygsam inledning i ett fortsatt arbete. Den har med rätta också blivit utsatt för hård kritik av socialdemokraterna och de handikappades egna organisationer.

Jag kan inte underlåta att erinra om några av de krav som handikappprörelsen har fört fram. Ett av dem är att alla människor som i dag står utanför arbetslivet måste få rätt till ett meningsfullt arbete. Med detta menas att arbetet skall anpassas och utformas efter individens förutsättningar och önskemål. För att uppnå detta krävs kraftfulla åtgärder från samhällets sida. Det krävs långtgående förändringar i arbetslivet – det gäller arbetsmiljön, arbetstiden, prestationskraven, lönesystemet och inte minst demokratin på arbetsplatserna.

Jag delar helt handikappprörelsens mening att det krävs kraftinsatser för att det skall vara möjligt att säkra de arbetshandikappades rätt till arbete. Jag delar också handikappprörelsens uppfattning att det behövs en ökad löntagarmedverkan i fråga om planering, inte minst när det gäller utformningen av arbetsplatserna. Men samtidigt vet vi att om samhället skall kunna förverkliga målet arbete åt alla, kommer det att behövas en samordnad planering som sträcker sig över politikens alla områden.

Herr talman! I många landsdelar kan vi i dag se hur kommuner har drabbats hårt av struktur- och konjunkturproblem – industrin minskar, sysselsättningen sviktar, arbetssökande har inga möjligheter att komma ut i

arbetslivet. Detta kan i sin tur snabbt skapa en ogynnsam befolkningsutveckling i de hårt drabbade kommunerna. Det är därför ganska naturligt att det hos människorna växer fram ökad oro för den framtida utvecklingen på deras hemorter.

Dessa människor finns i dag i stor utsträckning i flera regioner i det västsvenska länet. Långtidsutredningen har dessutom kommit fram till att man i dessa län, där mitt hemlän Skaraborg ingår, kommer att förlora drygt 20 000 arbetstillfällen fram till 1983. Om man enbart genom utflyttning skall nå balans på arbetsmarknaden i de västsvenska länen 1983, kommer det, enligt nämnda utredning, att krävas att ca 2,5 % av de sysselsatta lämnar regionen.

Erfarenheterna från de gångna åren har verkligen lärt oss att om vi skall kunna åstadkomma en regional balans som accepteras av de flesta människor, så måste vi ha en positiv industriell utveckling. Det är endast därigenom vi kan få fram nya jobb som kompensation för dem vi förlorar genom strukturförändringar och nedläggningar inom utsatta branscher.

I en motion om sysselsättningspolitiken har jag och mina partivänner på länsbanken framhållit att även Skaraborgs län råkat ut för dessa problem under de senaste åren. I motionen pekas på att länet tidigare har kunnat uppvisa tillväxt och en ökning av andelen förvärvsarbete, medan den aktuella utvecklingen och prognoserna för 1976–1980 däremot pekat mot en minskning. Det är angeläget för mig att betona att det är en oroande utveckling.

Detta kommer naturligtvis att innebära ökade svårigheter för de nytillträdande på arbetsmarknaden i länet, särskilt då för arbetshandikappade och för ungdomar, som efter utbildningen söker sig in på arbetsmarknaden, samt för den kvinnliga arbetskraften.

Vi kräver därför i motionen att regioner inom länet med ett utsatt sysselsättningsläge skall få inrymmas i stödområdet. Vi är också övertygade om att för att man skall kunna rätta till snedstrukturen av näringslivet i den centrala delen av länet, så måste staten fatta beslut om utlokalisering av statlig verksamhet till Skövde. Ur regionalpolitisk synpunkt är det i dag mycket betydelsefullt att riksdagen kommer att fatta beslut om förläggning av en högskoleenhet till Skövde från den 1 juli 1979.

Herr talman! Framtidens sysselsättning i de västsvenska länen måste naturligtvis grundläggas nu. Många nya arbetsplatser behövs om utsatta regioner i denna landsdel skall få en tillfredsställande tillgång till arbete och service. För att driva fram en sådan utveckling krävs en långsiktig planering och samverkan mellan samhälle, näringsliv och samtliga organisationer.

Det är också regeringen som omedelbart måste ta ansvaret för att de västsvenska länen skall kunna tillvarata utvecklingsmöjligheterna inom industrin.

Herr talman! Vi står inför uppgiften att lösa svåra sysselsättningsproblem på 1980-talet. Vi står inför uppgiften att tillgodose människornas berättigade krav på trygga och meningsfulla arbeten i början på 1980-talet. Vi står inför uppgiften att lösa många och angelägna problem. Mot den bakgrunden är jag

övertygad om att det mer än någonsin tidigare krävs en handlingskraftig regering. Jag vill därför avsluta mitt anförande med förhoppningen om att det svenska folket efter höstens val får möta framtiden med en socialdemokratisk regering.

Nr 79

Torsdagen den
1 februari 1979

*Allmänpolitisk
debatt*

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

RUNE RYDÉN (m):

Herr talman! Hög kvalitet på den tekniska utbildningen och forskningen är en av förutsättningarna för industrins utveckling och näringslivets konkurrenskraft. Tillförseln av ny kunskap och välutbildade forskare och tekniker från högskolorna är en förutsättning för industrins egen framåtsyftande verksamhet. Endast om den högre utbildningen ges tillräckliga resurser kan högskolorna fylla denna viktiga uppgift.

Forsknings- och utbildningsverksamheten inom en högskola kan i allmänhet inte på kort sikt lösa akuta kriser inom näringslivet. Högskolornas verksamhet är mera långsiktig. Forskningsverksamheten utvecklar nya kunskaper i de grundläggande vetenskaperna, och på denna bas kan nya tillämpningar och en ny teknik skapas. Vunna forskningsresultat får omedelbart betydelse inom grundutbildningen, och de färdigutbildade kan börja sin yrkesverksamhet med en större kunskapspotential.

Försummelser inom det här området ger sig inte omedelbart till känna; man torde rimligen kunna räkna med en fördröjning om 10–15 år innan försämrad verksamhet vid högskolorna har resulterat i bristande produktutveckling och allmänt minskad konkurrenskraft ute i näringslivet. En del av näringslivets svårigheter i dag kan antagligen hänföras till olika utbildningspolitiska åtgärder – och brist på åtgärder – under 1960-talet. De misstag som då – det må sägas många gånger – i politisk enighet begicks var av flera slag. Den strävan att skilja på grundläggande utbildning och forskning som utmärkte 1960-talet och början på 1970-talet får allt tydligare konsekvenser vid högskolorna. Principen att tillgodose den kvantitativa studerandeutvecklingen med lärarresurser utan att i motsvarande grad förstärka övriga områden av högskolorna har successivt lett till en kvalitativ uttunning av grundutbildningen och en relativt sett minskad forskningsverksamhet, vilket vi i moderata samlingspartiet ofta påtalat.

Det är angeläget att nu vända utvecklingen och snabbt öka högskolornas potential såväl inom grundutbildningen som inom forskningen. Även om dessa åtgärder inte omedelbart löser näringslivets nuvarande problem, utgör de en förutsättning för att Sverige inte drabbas av en fortgående relativ tillbakagång på det tekniska området. De belopp som krävs för en omedelbar och drastisk förändring är utomordentligt små jämförda med de många tusental miljoner som statsmakterna enbart under de senaste åren anslagit för industrisubventioner, där dessutom i många fall möjligheterna till bestående förbättring av vederbörande industris konkurrensförmåga är små eller obefintliga. Det kan i detta sammanhang erinras om att utbildningsutskottet

tidigare påtalat den obetydliga ökningen av högskolornas utbildnings- och forskningsresurser.

Den bristande anpassningen av anslagen till högskolornas växande behov har dessutom haft till följd att de fasta kostnaderna för personal tagit en allt större del av de totala resurserna.

På bildskärmen visas nu en tabell från tekniska högskolan i Lund. Beloppen för gemensamma kostnader avser sådana utgifter som betingas av städning, fastighetsskötsel m. m.

Flera orsaker kan anges till denna utveckling. Dels innebär de nya reglerna beträffande anställningsskydd m. m. större åtaganden från myndigheternas sida vad gäller bibehållandet av personal, dels torde anslagen ej till fullo ha tillförts de medel som avtalade löneökningar borde innebära. Följden har som synes blivit den att de resurser som fritt kan användas inom utbildnings- och forskningsverksamheten minskat med nära 30 % under den redovisade perioden. Dessa medel skall täcka kostnader för materiel, mindre apparatur, böcker, tidskrifter, resor osv. För detta slag av kostnader har emellertid prishöjningarna varit betydande och högre än vad som betingas av den genomsnittliga prisutvecklingen. Högskolornas reella resurser på detta område har därför genomgått en mycket drastisk minskning.

Det är föga ändamålsenligt att på dessa områden spara enstaka miljoner, medan samtidigt tusentals miljoner används för att åtminstone tillfälligt reparera de skador som till viss del orsakats av bl. a. bristande teknisk utveckling och innovation i näringslivet. Den tekniska utbildningen och forskningen bör ges sådana anslagshöjningar att den snabbt kan uppnå högsta internationella nivå. För ett litet land som Sverige med höga arbetskraftskostnader är högt tekniskt kunnande och långt driven specialisering den enda möjligheten att överleva i ett allt hårdare konkurrens klimat. De tidigare basnäringarna, där graden av teknologisk utveckling inte alltid varit hög, har utnyttjat en teknologi som numera är tillgänglig för ett mycket stort antal länder. Basnäringarnas överlevnad i Sverige kan inte garanteras genom ständiga subventioner utan endast genom en snabb teknisk utveckling mot en fortgående förädlingsgrad.

Högskolorna har i sina anslagsframställningar framfört väl motiverade krav på höjning av basresurserna för utbildningen. Sådana höjningar skulle möjliggöra höjd utbildningskvalitet i form av bättre undervisning i mindre grupper, förnyelse av gammal apparatur, förstärkta biblioteksresurser osv. Inga sådana ökningarna står att finna i budgeten.

För de tekniska och matematisk-naturvetenskapliga fakulteternas del har högskolorna framfört väl motiverade krav på förstärkning av basresurser och förstärkningar av möjligheterna att inrätta forskarassistent- och docenttjänster. Beträffande det senare kravet kan anföras att LTH f. n. har sammanlagt tio tjänster av detta slag, medan KTH och CTH har 25 resp. 21. Avsaknaden av tjänster av detta slag gör det omöjligt att tillfredsställande bygga ut forskningspotentialen vid framför allt de senast uppbyggda tekniska högskolorna i Lund, Linköping och Luleå.

De i budgetpropositionen angivna förslagen för den högre utbildningen

skall, enligt föredraganden, innebära en kraftig förstärkning av främst forskningsresurserna samt att grundutbildningen hålles på en oförändrad nivå med undantag av vissa särskilt angivna besparingar.

Jag noterar med tillfredsställelse intentionerna att främst förstärka forskningen, men de föreslagna anslagen till teknisk utbildning och forskning är, av skäl som jag tidigare nämnt, knappast tillräckliga. De höjningar av anslagen, som enligt regeringen skulle ha gjorts, visar sig vid en närmare granskning vara obetydliga. Om hänsyn tas till förväntade kostnadsökningar för materiel, apparatur och litteratur innebär budgetpropositionens förslag en reell sänkning av resurserna.

Med det planerings- och resursfördelningssystem som gäller för den högre utbildningen måste det lokala förberedande budgetarbetet påbörjas under hösten. Innehållet i budgetpropositionen bildar därefter ett omedelbart underlag för ett definitivt budget- och planeringsarbete på lokal och regional nivå.

Högskolorna gör därför omedelbart jämförande beräkningar, baserade på eget lokalt underlag av det reella utfallet för enheten. Vid dessa beräkningar har, så långt jag nu vet, ett antal både stora och små högskolor kommit till ett annat reellt utfall än det som föredragande statsråd anger. I sitt beräkningsarbete har högskolorna dels gjort beräkningar på av UHÄ efter samråd med statens arbetsgivareverk angivna beräkningsmetoder för löne- och prisomräkningar, dels gjort verkliga beräkningar, baserade på kostnader tjänst för tjänst.

Båda beräkningarna pekar entydigt på att löneomräkningsfaktorn är för låg i propositionen. Detta innebär att det reella innehållet för den högre utbildningen och forskningen inte blir det som budgetpropositionen vill ge uttryck för beroende på att högskolorna måste budgetera i enlighet med utfallet av gällande avtal.

Av de beräkningar som gjorts vid Lunds universitet framgår att den grundläggande utbildningen, med undantag för yrkesutbildningssektor IV, genomgående får vidkännas vissa minskningar. För forskning och forskarutbildning innebär budgetpropositionen i stort sett inte någon förändring med undantag av en viss ökning för den tekniska fakulteten.

Under de flesta anslag i budgetpropositionens bil. 12 under avsnittet högskola och forskning redovisas olika förslag till förstärkningsåtgärder, vilka ej motsvaras av förslag till höjda ramar.

Följande exempel visar hur viktig en långsiktig satsning på teknisk utbildning, utveckling och forskning är. Det är välbekant hur den oerhört snabba utvecklingen inom halvledarområdet har revolutionerat hela elektroniksektorn. Den beräkningskapacitet som för två decennier sedan krävde en hel källarvåning, tiotals kilowatt och en stor personal, återfinns numera i fickräknare för en tusenlapp, som drivs med batterier vilka varar något år. Vi ser här början till en totalt ny teknik, där flertalet industrisektorer med hjälp av elektroniken kan förväntas helt förändra sin karaktär.

Det är inte i första hand på beräkningsområdet eller på området för administrativ datalagring och databearbetning som stora omställningar är att

fövänta; inom dessa områden har utvecklingen redan nått långt och de förväntade utvecklingsriktningarna går mot mindre, billigare och mer energisnål apparatur. I stället är det industrins hela produktionsapparat som kan komma att radikalt omdanas. Dels så, att produktionsmetoderna innebär ett omfattande utnyttjande av mini- och mikrodatorer, dels så att produktorna i kraftigt ökad omfattning utnyttjar elektroniska hjälpmedel i sin funktion, t. ex. i regler- och styrsystem. En förutsättning för en gynnsam utveckling i Sverige är att landets kunskaper på detta område står på ungefär samma nivå som den konkurrerande omvärldens.

Situationen i Sverige på detta område visar emellertid f. n. brister av olika slag. Genom samverkande orsaker har de tekniska högskolorna under det kritiska decenniet 1955–1965 haft dåliga resurser och uppvisat bristande intresse för halvledarkomponenter. En hel generation ingenjörer har därför kommit ut i industrin med föråldrade kunskaper. Den uppbyggnad av verksamhet inom området som därefter skett, framför allt vid Lunds tekniska högskola, har ännu inte haft möjlighet att nå dithän, att en inhemsk produktion av sådana komponenter i nämnvärd utsträckning kunnat startas. På grund av områdets snabba utveckling finns det anledning av se pessimistiskt på möjligheterna att i framtiden driva en lönsam tillverkning av standardkomponenter i Sverige.

Man måste beklaga detta bristande förutseende i svensk industripolitik; få områden torde vara lämpligare i ett land med allmänt hög utbildningsnivå och höga arbetskraftskostnader, vilket vi i moderata samlingspartiet vid olika tillfällen påpekat.

Bristen på inhemsk tillverkning innebär att svensk industri hittills varit och kanske kommer att fortsätta att vara helt beroende av utländska leverantörer för de elektroniska system som redan är standard inom många teknologiskt avancerade produktområden.

Beroendet av utländska tillverkare har, vad gäller mera specifika elektroniska kretsar med specifika funktioner, s. k. custom design, ytterligare en följd, nämligen att svensk industri tvingas acceptera bestämda villkor av olika slag för att över huvud taget få önskade leveranser. Det är välbekant att t. ex. förbud mot export till vissa länder är ett sådant villkor, som i några välkända fall ställts av amerikanska tillverkare. Omfattande exportökningar kan sålunda förhindras genom dylika villkor. De förluster svensk industri därigenom kan drabbas av är många storleksordningar större än vad som betingas av de för exportförbudet utsatta komponenterna.

Det är angeläget att snarast söka undanröja denna nackdel för svensk industri. Sannolikt bör detta ske genom att tillverkning av speciella, mer sofistikerade komponenter sker inom landet. Även om tillverkningskostnaderna därvid skulle bli högre än priset på motsvarande importerade komponenter är denna kostnad under alla förhållanden försumbar i förhållande till produktens totala pris och uppvägs av den handelspolitiska fördelen att inte vara underkastad exporthinder. Vidare skulle en sådan tillverkning stärka svensk industris kompetens och kunskaper på halvledarkretsarnas område, och möjligheterna att gentemot utländska tillverkare uppträda som

kunnig och välinformerad köpare skulle öka. Om inte detta sker kan vi förmodas bli ungefär en produktgeneration efter de stora konkurrentländerna. Vad det betyder för vår konkurrenskraft behöver inte ytterligare understrykas.

Endast på ett ställe i Sverige bedrivs f. n. en verksamhet på halvledarkretsarnas område av sådan kvalitet, att den kan värdefullt bidra till utvecklingen av nästa generation komponenter. Avdelningen för fasta tillståndets fysik vid tekniska högskolan i Lund bedriver en i Sverige enastående och internationellt fullt konkurrenskraftig verksamhet på detta område, trots att avdelningens resurser i flera avseenden är otillfredsställande. Vad gäller direkta kostnader för driften torde inte större svårigheter föreligga, eftersom den kan finansieras genom anslag från STU och olika svenska industrier.

Avdelningen har f. n. sina lokaler inom fysiska institutionen. De nuvarande lokalerna är dels för små, dels föga lämpliga för en forskningsverksamhet av detta slag. Arbete med halvledarkretsar ställer som bekant extrema krav på renhet, dammfrihet osv., och sådana krav kan endast till en del uppfyllas genom ändringar i befintliga lokaler, som byggts för ändamål där speciella krav på annat än "normal" laboratoriekapacitet inte ställts.

Samtidigt som forskningen på området i samverkan med svensk industri genom dylika åtgärder skulle kunna ges förbättrade resurser måste ingenjörsutbildningen få möjligheter att mera ingående behandla komponentområdet. En förstärkning av resurserna för grundutbildningen skulle möjliggöra detta.

Låt mig, herr talman, ta ytterligare ett exempel som visar på betydelsen av teknisk utveckling och forskning. I flera länder, främst industriländer, har ett omfattande utvecklingsarbete påbörjats med syfte att nå väsentligt ökad återvinning av material och utvinning av energi ur avfall. Problemen i anslutning till avfall kommer att bli alltmer betydelsefulla och alltmer beaktade. Den totala årliga kostnaden i Sverige för insamling, transport och behandling av avfall har stigit snabbt de senaste åren och rör sig nu om 1 000 milj. kr.

Forskning och avancerat tekniskt nyskapande inom återvinning är aktuella och tacknämliga för Sverige, som redan intar en framträdande plats inom avfallshanteringen internationellt sett. Det är viktigt att vi ser till att vårt läge inom det här området inte försämras och att vi ges möjligheter till att det tekniska och biologiska kunnandet utvecklas ytterligare genom att en professur i återvinningsteknik inrättas. Vid Lunds universitet finns alla de institutioner som kan ge grundkunskaper och de forskningskontakter som behövs för en sådan professur.

En fortsatt framträdande plats på det här området innebär säkerligen sparade pengar för samhället och möjligheter för svenska industrier att exportera kunnande och maskiner till andra länder och därmed hjälpa till att hålla vår höga levnadsstandard uppe.

NILS HJORTH (s):

Herr talman! Den folkpartistiska regeringens första och måhända också sista budget på länge har noga penetrerats under den gångna debatten. Jag har väl inga nya argument att komma med, men det som slagit mig både i dag och tidigare är de borgerliga politikernas och den borgerliga pressens väldigt stora förnöjsamhet med den politik som förts. Kritiken från Industriförbundet, Företagarnas riksorganisation och liknande sammanslutningar har också varit påfallande mild, om man jämför med deras utjutelser om den socialdemokratiska regeringen och dess politik.

Trepartiregeringen har lagt grunden för en hygglig utveckling, heter det nu. Grunden till förstärkningen av den svenska ekonomin lades genom beslut under 1977, står det att läsa i finansplanen. Inte är jag någon ekonomisk expert, men jag har svårt att finna täckning för den optimism som präglar budgetförslaget. Budgetunderskottet, som 1975/76 var 3,7 miljarder, har ökat till närmare 45 miljarder. Matpriserna har stigit med 23 % under den borgerliga regeringstiden, industriinvesteringarna har minskat med nästan 30 % och statsskulden har ökat med 50 miljarder. I stället för ekonomisk tillväxt har vi fått ekonomisk tillbakagång. Arbetslösheten har fördubblats osv. Det är klart att om man kört ekonomin i botten, så är varje liten förändring till det bättre något att glädjas åt.

Den kraftiga utgiftsökningen kan delvis förklaras av insatser för att hålla sysselsättningen uppe. De väldiga belopp som utgått utan några egentliga bindningar motsvaras dock inte av de resultat som uppnåtts. Den tidigare borgerliga regeringens inbördes kiv och förhållningstaktik beträffande energipolitiken har även i onödan ökat den ekonomiska bördan.

I slutet av förra året gavs klartecken om att Forsmark 3 får fortsätta att byggas i normal takt igen. Det var ett glädjande besked för de hundratals byggnadsarbetarna, som alltsedan regeringsskiftet 1976 fått arbeta under svår ovisshet om hur det skulle bli. De utfärdade varslen har kunnat återtas och de avskedade erbjuds nu anställning igen.

Detta är gott och väl, men vilka enorma summor har inte detta hattande i kärnkraftsfrågan kostat de svenska skattebetalarna! Hela den noggrant förberedda och resursutnyttjande planeringen av kärnkraftverket har helt förtryckts. Att bedriva arbetena på sparlåga och i snigelfart hörde heller inte ihop med ett rationellt byggande. Att avskeda folk och sedan återanställa dem igen kan inte sägas vara klok politik.

Tänk om det varit den socialdemokratiska regeringen som burit sig åt på det sättet – vilket ramaskri skulle det inte då blivit i massmedia och framför allt i den borgerliga pressen! Nu slätar man över så gott det går, även om de folkpartistiska landsortstidningarna tyckte att det gick för långt när det påstods att gränsen för ett kärnkraftssamhälle skulle gå mellan det tionde och elfte aggregatet.

Det hade varit bättre om regeringen haft mod att klart deklarerat att F 3 skall få byggas färdigt, men man är ju numera luttrad i fråga om dunkla besked i den här frågan. I alla fall får arbetena fortsätta tills vidare. De flesta tolkar det dock så att bygget får fullföljas, och jag hoppas att det kommer att bekräftas i

den signalerade energipropositionen.

I april 1978 ingav Forsmarks Kraftgrupp AB ansökan om att få ladda Forsmark 1. Regeringen slet med frågan tills man kom på den geniala kompromissen att låta borra ytterligare några hål i den svenska berggrunden. Regeringen Ullsten vågar inte göra annat än fullfölja detta, trots att det dröjer tiotals år innan det blir aktuellt med någon slutförvaring av avfallet.

Man har med andra ord gott om tid att i lugn och ro undersöka bergets hållfasthet på olika ställen. Varje dags försening av laddningen kostar stora pengar i onödan. Nog borde en regering som talar om sin ekonomiska framsynthet inse detta och inte låta miljonrullningen fortsätta. Vi behöver pengarna till så mycket annat.

Fortfarande ligger arbetslöshetssiffrorna på en alltför hög nivå. I Uppsala län var i slutet av december 2 118 personer registrerade som arbetslösa vid förmedlingarna. Det var en ökning från föregående månad och från samma månad året före. Antalet lediga platser var också färre än i november. Den största andelen arbetsökande var kvinnor och ungdomar under 25 år. De handikappade är också en grupp som inte har lätt att få jobb i en lågkonjunktur. Stora förhoppningar ställdes till sysselsättningsutredningens förslag och regeringsutfästelser om krafttag. Besvikelsen blev stor över det magra resultatet trots alla vackra löften. I en partimotion har socialdemokraterna därför föreslagit en väsentlig förstärkning av arbetsförmedlingarnas resurser, så att de på ett effektivare sätt skall kunna ägna sig åt de handikappades speciella problem på arbetsmarknaden.

Stål- och träindustrin i norra Uppland har haft några besvärliga år med stora personalreduceringar till följd. Vi har den extremt låga industrissysselsättningen i Uppsala, bara 12 % mot riksgenomsnittets ca 30 %. I södra länsdelen kännetecknas arbetsmarknadsläget av bristande sysselsättningsmöjligheter för kvinnor.

I en partimotion har socialdemokraterna krävt kraftfulla åtgärder för de anställda i stål- och gruvindustrin. Initiativ måste tas för att bemästra strukturproblemen och trygga sysselsättningen. SSAB:s strukturplan kompletterad med generaldirektör Rehnbergs tilläggsförslag måste därför genomföras. Likaså måste för specialstålindustrin en övergripande utvecklingsplan framläggas. För de orter som ändå drabbas måste ersättningsindustrier komma till stånd.

Arne Geijer redovisade i september förra året ett förslag till samordning av de olika handelsstålverken, och det får inte fuskas bort. Det blev hans sista stora arbetsinsats. Må det tillåtas mig att uttala min aktning och stora uppskattning av Arne Geijers livsgärning för svensk arbetarrörelse och även för landet. Jag beundrade honom för hans stora kunnande men kanske än mer såsom människa och riksdagskamrat. Med sitt lugn, sin saklighet och sin förmåga att alltid stå med båda fötterna på jorden fjärmade han sig aldrig från den bruksmiljö han växte upp i. Han fick som LO-ordförande det finaste jobb en arbetarpojke kan få. Arne Geijer var en av de finaste arbetarpojkar man kan tänka sig.

BERTIL JOHANSSON (c):

Herr talman! Mycket vore att bemöta i Nils Hjorths anförande. Han talar som vanligt mycket vårdslöst om energifrågan. Också hans syn på ekonomin och budgetunderskottet finns det anledning att bemöta. Men jag skall först säga det jag har tänkt säga, och sedan får jag se om det blir tid över.

Det är något egendomligt med socialdemokraterna och deras argumenteringskonst. Andra partier vill skapa ett samhälle så bra som möjligt för alla medborgare – övertygelsen om att alla grupper i vårt land har ett berättigande är vägledande. Kommunisterna talar ibland om arbetsköparna förstås och pådyvlar dessa och kupongklipparna, som man säger, en massa invektiv. Men vi tar väl inte kommunisterna så allvarligt. Vi ler väl i stället litet förstrött. Kommunisterna har den där jargongen. De är dessutom ganska ofarliga.

Men värre är vad socialdemokraterna säger. Det är ett stort parti och skulle de få majoritet i kammaren och i valmanskåren skulle dess politik bli förödande på flera avsnitt, det vet vi – särskilt för de grupper som finns framför deras skottglugg.

Då kommer jag till det jag började med: socialdemokraternas egendomliga argumentering. Socialdemokraterna måste alltid ha en hackkyckling, och som så många gånger förut är det jord- och skogsbrukarna som skall angripas. Vissa fackförbund träder också till för att blåsa i stridsluren. Så har man gjort denna vinter vad angår skogsråvaran. Så gjorde man på 1960-talet då man till varje pris skulle lägga ner jordbruk och få bort så många brukare som möjligt. Låt oss se litet närmare på det här med skogen.

Jag är fullt införstådd med behovet av råvara från skogen för att trygga sysselsättningen för skogsarbetarna och industrin, vilket ger förutsättningarna för exportinkomster. Då nu f. d. statsrådet Thage Peterson rycker ut och påstår att skogsägarna måste ta sitt ansvar, behöver han inte undervisa om detta – inte den aktive skogsbrukaren som vet sitt ansvar och alltid har vetat detta. Han måste också avverka för att klara sitt levebröd. Jag vill gärna medge att det finns en ägarekategori som inte alltid tar det där med avverkning på allvar, och det är de skogsägare som bor i stan. Låt oss kalla dem trottoarskogsägare. Det sker också vissa försummelser på fastigheter som ägs av sterbhus.

Ingen av de här kategorierna vill jag försvara då de missköter sina fastigheter. Men socialdemokraterna skall i detta sammanhang akta sig för brösttoner. Många trottoarbönder tillkom under den nedläggningsvåg som gick över den svenska landsbygden på 1960-talet. Vi skall nu tro att en ny jordförvärvslag kommer till rätta med de här problemen och i viss mån även med sterbhusen. Det skall bli intressant att se hur socialdemokraterna kommer att ställa sig i den här frågan.

Det verkar som om socialdemokraterna och vissa fackförbund vill underblåsa en socialiseringsdebatt. Pappersindustriarbetareförbundets ordförande Rone Carlssons uttalande går knappast att tyda på annat sätt, då han säger att om inte skogsbönderna nu ställer upp bör de frånträda som ägare. Klarare besked kan vi knappast få. Men blev inte vissa fackföreningsordfö-

rande och ledande socialdemokrater brända av tidigare förd debatt efter samma mönster?

Jag är övertygad om att såväl fackliga ledare som skogsägare bäst löser de uppkomna problemen om de kan tala till varandra på ett förnuftigt sätt. Skulle det finnas ett förråd av avverkningsbar skog hos privata skogsägare i dag, så skall vi bara vara glada. Det är bra att ta till när skogskonjunkturen vänder uppåt, och det är en tillgång för landet.

Det finns naturligtvis avverkningsbar skog och reserver även i bolagens och domänverkets ägo, men under högkonjunkturens sista år högg man väldigt kraftigt där. Det ser vi av stora kalhyggen och planteringar, vilka inte gått särskilt bra.

Den kampanj som skogsägarrörelsen och skogsvårdsstyrelsen bedriver för att öka uttagen är jag övertygad om skall ge resultat. Vi kan heller inte bortse från att det är en besvärlig vinter i år. Den kalla väderleken och den myckna snön har medfört att det är svårt för skogsarbetaren både att avverka och att driva ut timmer och övriga sortiment. Sakförhållandet är dock att mycket virke kommer fram trots dålig och i många fall obefintlig företagsekonomisk lönsamhet.

Jag hoppas det är klart för kammarens ledamöter att gallring av ungskog – där sortimentet i stort sett blir massaved i dag – är olönsam. Den som levererar sådan skog med lejd hjälp får med nuvarande arbetskostnader i regel vidkännas en *kostnad* för virkesförsäljningen. Men här har den självverkssamme skogsägaren, den som hugger själv, möjlighet att få en arbetsförtjänst. Det är dit vi vill komma. Det är denna kategori som vi vill ha fler av.

En viss återhållsamhet i fråga om slutavverkningen kan vi väl finna på grund av de svåra insektsangrepp som drabbar skogsplanteringar i dag. Folk drar sig för att lägga ut ett hygge som de vet att de inte kan plantera under flera år framåt. Tro inte att jag vill införa DDT-användning igen, men det är livsviktigt för vår skogsnäring att forskningen snarast kan komma fram med ett ersättningsmedel. I annat fall har vi verkligen anledning att se framtiden an med viss vånda.

Jag har tagit del av några motioner från socialdemokratiskt håll som berör skogs- och jordbrukspolitiken. Det är dels partimotioner, dels kommittémotioner. Ja, där finns inte precis någon vänlighet mot det enskilda skogs- och jordbruket. Jag kan ta exempel från partimotionen som ondgör sig över att propositionen 1978/79:101 ställer pengar, 200 milj. kr., till lantbruksstyrelsens förfogande som en rörlig kredit i riksgäldskontoret. Medlen skall disponeras för fastighetsförvärv.

Det här initiativet togs under trepartiregeringen, och om jag minns rätt var dåvarande jordbruksministern beredd att föreslå en större summa till detta ändamål. Anledningen till förslaget är att det av olika anledningar f. n. utbjuds avsevärda arealer mark, främst skogsmark, till försäljning.

Såväl den tidigare som den nuvarande jordbruksministern har ansett det vara angeläget att ta till vara de möjligheter som härigenom erbjuds att förbättra ägostrukturen i skogsbruket och förstärka kombinerade jord- och skogsbruksföretag med skogsmark. Marken bör alltså i första hand tillföras

bestående lantbruk eller användas för byte med andra skogsägare.

Nu är inte socialdemokraterna emot att föreslagna medel ställs till lantbruksstyrelsens förfogande för inköp av mark. Men man accepterar inte att man lägger denna mark till bestående lantbruk.

I tabeller visar man då att privatskogsbruket består av småenheter som på grund av form och belägenhet är svåra att utnyttja rationellt. Sedan för man en argumentering som går ut på att ägaren inte har sin grundinkomst från skogsbruket, han är inte bosatt på fastigheten, han är gammal och har pension och ATP som grundinkomst. Det passar inte heller att han har viss inkomst från jordbruksproduktion. Sedan ger man privatskogsbruket i mitt hemlän en känga för att det inte avverkat tillräckligt. Privatskogsbruket har inte tagit ett berättigat samhällsekonomiskt ansvar för virkesleveranser.

Så kommer man till slutklämmen, att tar inte privatskogsbruket detta ansvar, skall marken inte heller tillföras det, utan då skall domänverket ha den i första hand.

Ärade kammarledamöter, det är en hård dom över alla de själverksammas lantbrukarna, alla dem som så gärna behövde lite skogsmark för att få en bättre året-runt-sysselsättning och samtidigt en säkrare utkomst. Samtidigt som det blir en levande bygd. Men det är inget för ledande socialdemokrater.

Jag har nu nämnt något om socialdemokraternas skogspolitik och den negativa inverkan den skulle få om den fick realiseras. Tar man så en hastig genomlysning av vad socialdemokraterna vill göra på den andra delen av lantbrukssidan – själva jordbruket – så speglar den också en njugghet av samma format som i fjol.

I fjol tog man 20 % av samtliga besparingar från jordbrukshuvudtiteln. Det överträffades endast av nedprutningar på försvarsområdet. Någon procentuell fördelning i årets förslag har jag inte gjort, men mycket talar för att något likande har ägt rum i år. De minskar på de redan hårt neddragna anslagen till forskning vid lantbruksuniversitetet. De vill vidare att kursverksamhet och rådgivningsverksamhet skall bekostas av jordbrukarna själva och en hel del andra förslag.

Herr talman! Jag har ändå en förhoppning att socialdemokraterna till sist skall förstå att det kombinerade jord- och skogsbruket är ett livsvillkor för bygderna i vårt land, om vi över huvud taget skall klara servicen och ge underlag för denna i de mindre tätorterna. Samtidigt som lantbruksnäringen som sådan är en fundamental hörnsten för ekonomiska trygghet och försörjning.

Några sekunder till, herr talman. Jag kan inte låta bli att bemöta Nils Hjorth när han ironiserar över borrhålen som onödiga. Jag vet inte om de är så onödiga. Under trepartiregeringen var det i alla fall ständiga frågor från Ingvar Carlsson och Olof Palme om varför man inte satte i gång aggregaten så fort som möjligt, hur mycket man slösade i pengar räknat för varje dag de stod stilla. Men sedan regeringsskiftet har det inte varit några frågor. Jag vet inte om det beror på att det är en folkpartiregering. Det kanske beror på att man

numera inte är så säkert på att vår berggrund är 100-procentigt bergfast ens på socialdemokratiskt håll.

Nr 79

Torsdagen den
1 februari 1979

NILS HJORTH (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag tyckte jag var så hovsam i mitt anförande. Jag vill inte dra på mig några repliker med tanke på de kamrater som väntar på att få tala innan klockan blir 24 i natt. Men eftersom Bertil Johansson åberopar mig skall jag i alla fall säga någonting.

Först och främst vill jag säga att det är en konstig opposition vi har. Det verkar som om socialdemokraterna fortfarande skulle sitta kvar i regeringen. Varken från centerpartiet eller moderata samlingspartiet finns någon opposition mot den nu sittande regeringen, utan det är opposition mot det största oppositionspartiet, medan man är påfallande undfallande mot den liberala regeringen.

Så var det borrhålen: Jag säger inte att de är onödiga, men man har gott om tid att undersöka den svenska berggrunden för en slutlig förvaring av avfallet. Man skall däremot inte fördröja laddningen i onödan – det är det som kostar pengar.

Vi har gott om tid – 10, 20 eller kanske 25 år – innan det är aktuellt med en slutförvaring. Under den tiden kan vi i lugn och ro undersöka berggrunden och få en säker förvaring.

BERTIL JOHANSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Socialdemokraterna har hela tiden fört energipolitiken med den argumenteringen att vi har tiden på oss, 10–20 år, innan vi skall slutgiltigt förvara avfallet. Men vi säger, min gode vän Nils Hjorth – som jag tycker så mycket om i andra sammanhang men inte i energifrågan – att vi först och främst måste ha säkerhet innan vi sätter i gång fler kärnkraftverk. Vi kan inte överlåta åt en kommande generation att om 10, 20 eller 30 år gräva ner avfallet när det är lika oklart då.

Det är detta som är skillnaden mellan oss, och på den punkten kan vi tydligen inte bli eniga.

NILS HJORTH (s) kort genmäle:

Herr talman! Ja, min gode vän Bertil Johansson, jag väljer inte min politik för att glädja Bertil Johansson utan för att det är vad jag känner för i den här frågan.

Därmed får det vara bra för i dag för min del.

GUDRUN SUNDSTRÖM (s):

Herr talman! När man lyssnar på årets allmänpolitiska debatt här i riksdagen behöver man inte vara rädd för att något geografiskt område blivit glömt eller några vallöften blivit glömda. Men det finns vissa tendenser i samhället som starkt oroar mig som medlem av riksdagen. Då tänker jag närmast på relationerna mellan människor. På något sätt har vi fått in ett främlingskap i samhället, och vi har fått in nya gränser, som omger oss och

som hindrar oss att utvecklas som människor.

På nära håll har jag upplevt t. ex. hur arbetslöshet förändrar människorna. Att inte ha ett arbete att gå till skapar meningslöshet i livet, och det ger mindervärdeskomplex. Plötsligt får man en ovän i en gammal arbetskamrat som får stanna kvar på arbetet när man själv blir permitterad. Män, som ofta har funnits ute i arbetslivet under längre tid än kvinnor, börjar en ny diskussion om att kvinnor gärna kan stanna hemma i stället för att vara ute på arbetsplatsen och konkurrera med dem om arbete. Unga personer som inte fått vanan i sin hand får nöja sig med att gå på beredskapsarbete i stället för att lära ett yrke för livet. Familjemedlemmar som alltid älskat varandra börjar slita på varandra därför att de får höga kostnader för vardagen och oroas för tryggheten i arbetet. Kvinnor som behöver ha ett förvärvsarbete får nöja sig med ett deltidsarbete utan befordran och utveckling mot ett aktivare yrkesliv. Och de glider snart in i ett nytt tänkande om arbetets värde.

Alla de här tendenserna och förändringarna av människor har jag mött i min omedelbara närhet i den kommun där jag är bosatt, Borlänge, som har 600 arbetssökande f. n. och också är föremål för stora strukturförändringar inom sin tunga industri. Gamla stål- och järnbruksarbetare som har stora kunskaper i den tillverkningen har plötsligt blivit tafatta och nybörjare, därför att de har beordrats till en helt ny arbetsmiljö. Gruvarbetare från Grängesberg och Blötberget känner större osäkerhet ovan jord än nere i gruvan när de numera blir sittande som bilförare flera timmar om dygnet för att åka till en ort och skaffa sig arbete.

Osäkerheten gör också att de blir nya människor inom sin egen familj. Det gamla samhället, som de alltid har levat i, förändras när industrier lägger ner och servicen upphör. Ungdomar börjar plötsligt vantrivas och tvivla på politiker.

Jag vill gärna rekommendera den nuvarande regeringen att åka till Horndal i Dalarna. Det är ett samhälle som jag nu har försökt skildra, där människor envist har försökt att behålla sin gamla miljö, men nu också har börjat tvivla på politikernas makt att kunna göra någonting.

Atmosfären hårdnar, och olika grupper spelar ut varandra. I den här situationen skall det också finnas plats för barn och ungdomar, som bör få kunskaper om hur solidariteten skall fungera i framtiden.

I ett hårdare samhälle, som nu uppstår, ersätter ofta de kommersiella krafterna människornas känslor för varandra. Kulturlivet tunnas ut och vi har svårt att få fram solidaritetskänslor för varandra. Därför är socialdemokraternas krav så viktigt – att vi skapar arbete åt alla.

För att förkorta mitt inlägg vill jag gärna instämma i de krav som från socialdemokratiskt håll framfördes i gårdagens debatt och understryka kravet på arbete åt alla.

I en motion till årets riksdag har jag och några kamrater pekat på ett främlingskap som uppstår mellan olika åldersgrupper. Vi lever var för sig, och till slut blir vi som skuggor som flyr förbi varandra. De unga känner inte till hur kropp och själ förändras hos en äldre människa, och många unga blir nära nog rädda för åldersförändringar, på grund av att de så sällan finns i närheten

av äldre personer. Hos många äldre finns en inneboende rädsla för ungdomar, därför att de inte vet hur de blir behandlade av dem. Ändå vet vi att äldre behöver ha kontakter med barn och ungdom för att utvecklas som människor.

Det här är en fråga som många av oss politiker flytt undan, men själv anser jag att problemen nu blivit så stora att vi måste uppmärksamma dem, tänka över hur vi planerar vårt samhälle och vad vi kan göra för att förena olika åldersgrupper. Tryggheten för äldre personer består inte enbart i att ha en vårdplats utan också i att få dagliga kontakter och bevis för att äldre människor har något att ge den nya generationen. Barn måste också få bevis från oss vuxna på att vi behöver dem för att utvecklas som människor.

Jag hoppas att regeringen när den lägger fram sin aviserade proposition om "Insatser på barnkulturområdet" tar med de här synpunkterna, eftersom de i många avseenden är grundläggande för att vi skall kunna förbättra barnens kulturella miljö.

Solidariteten är djupt förankrad hos oss socialdemokrater, och många andra partier lånar just den beteckningen. Jag hoppas att kampen för ökad solidaritet mellan olika åldersgrupper kan omfattas av många politiska beslut i framtiden.

ROLAND SUNDGREN (s):

Herr talman! Västmanlands län har under det senaste årtiondet undergått en förändring som är ganska dramatisk. Från att ha varit ett av de mest expansiva länen i vårt land under 1950- och 1960-talen med en befolkningsökning på omkring 30 000 vartdera årtiondet, så är Västmanland i dag ett av de två län som fått en minskad befolkning under 1970-talet. Industrins efterfrågan på arbetskraft har minskat, och Västmanland har under 1970-talet fått en nettoutflyttningsförlust på ca 9 500 personer. Genom den kraftiga inflyttningen av unga människor under 1950- och 1960-talen har Västmanland en ung befolkning, och det kanske svåraste problemet i vårt län i dag är att de många ungdomarna har stora svårigheter att få arbete.

Orsaken till sysselsättningsminskningen i länet är att det drabbats hårt av konjunktur- och strukturförändringar inom stålindustrin, inom den verkstadsindustri som levererar utrustning till gruv- och stålindustrin, inom stålgjuteribranschen och inom vissa verkstadsföretag i övrigt. De stora problem som drabbat den mellansvenska gruvindustrin och som först drabbade Norberg har under de senaste åren främst gett sig till känna i Riddarhyttan, där verksamheten vid Bäckegruvan dragits ner till ett minimum och där Fagersta AB nu önskar avveckla verksamheten från sommaren 1979. Länsstyrelsen har i sin utvärdering av stålindustrins framtida utveckling framhållit att malmbaserad specialstålstillverkning bör försörjas med malm från gruvor i Bergslagen, detta med hänsyn till de höga kvalitetskrav som ställs på dessa malmer. Vid Hindersmässan i Örebro förra lördagen framhöll också förre NJA-chefen, professor John Olof Edström, att det måste vara ett vägstycke från både kvalitets- och kostnadssynpunkt att basera specialstålet på köpt skrot, eftersom importen av skrot kommer att

försvåras.

För framtiden måste den goda tillgången på svensk järnmalm, kombinerad med rätta framställningsprocesser, bilda grundvalen för en konkurrenskraftig svensk stålproduktion. Därför bör de aviserade gruvnedläggningarna i Dannemora, Grängesberg och Riddarhyttan icke komma till stånd. Det är angeläget för framtiden att trygga verksamheten vid dessa gruvor liksom vid Norbergsfälten.

Detta har också framhållits i den socialdemokratiska partimotionen om stål- och gruvindustrin. Där sägs att inga nedläggningar av gruvdriften får beslutas – oavsett ägarförhållandena – med mindre än att den arbetsgrupp som Gruvindustriarbetareförbundet, Metallindustriarbetareförbundet, berörda tjänstemannaorganisationer och det socialdemokratiska partiet tillsatt har fått möjlighet att bedöma gruvdriftens fortsatta bestånd. Någon vattenfyllning av Bäckegruvan sommaren 1979 får det absolut inte bli fråga om. Nuvarande ägares dispositioner från företagsekonomisk synpunkt får ej avgöra framtiden för gruvorna i Bergslagen. I stället bör ökade insatser i form av en omfattande prospekteringsverksamhet göras.

I den socialdemokratiska partimotionen pekas också på de positiva effekter för de mindre järnmalmgruvorna som ett bättre utnyttjande av masugnen i Spännarhyttan skulle innebära. Masugnen ligger i centrum av de mellansvenska gruvfälten och kan förses med råvaror till ett acceptabelt pris, och där kan med små kostnader uppnås en effektiv produktion. Skapa ett metallurgiskt centrum i Spännarhyttan! Detta har också flera utredningar, bl. a. utredningarna i industridepartementets regi framhållit. Jag måste säga som professor Edström gjorde vid Hindersmässan i Örebro att man inte kan låta bli att förvånas över att det går så trögt med utformningen av detta. Det verkar som om industridepartementet blivit handlingsförlamat.

Av betydelse för gruvindustrins framtid är också utvecklandet av ny teknik. Sala International ligger här mycket långt framme, men företagets problem är att gruvindustrin i dagsläget inte genomför nämnvärda nyinvesteringar. För att man med framgång skall kunna marknadsföra den nya tekniken på exportmarknaden borde en referensanläggning installeras i någon gruva i Sverige. Om vi hade haft en strukturfond, som socialdemokraterna föreslagit, hade detta kunnat göras i dag med statlig medverkan, och därmed skulle man på ett konstruktivt sätt ha hjälpt Sala International AB i dess svåra situation samtidigt som man bäddat för framtida exportframgångar.

Den konjunkturförbättring som kan noteras har reducerat de akuta problemen inom stålindustrin. Det samarbete mellan olika företag som börjar ta form mellan Surahammars Bruks AB och SKF, Surahammars Bruks AB och Sandvik AB samt Fagersta AB och Sandvik AB torde leda till strukturella förbättringar inom näringsgrenen. Huruvida det kommer att innebära några ytterligare sysselsättningsstillfällen är det i dag vanskligt att säga något om. Däremot bör det på sikt innebära ett effektivare utnyttjande av produktionsresurserna och därmed förbättrad ekonomi. De grundläggande problemen kvarstår dock, och i ett gemensamt uttalande från Metallindustriarbetareför-

bundet. Industrijänstemannaförbundet och Sveriges arbetsledareförbund krävs att statsmakterna vidtar åtgärder för att ge branschen långsiktig konkurrenskraft och utvecklingsmöjligheter. Enligt förbunden kan ansvaret för branschens framtid inte helt åläggas de enskilda företagen. Stålintustrins utveckling kräver också i Sverige som i andra länder ett aktivt engagemang från samhällets sida.

När det gäller Hallstahammars AB innebär regeringens besked att staten inte kommer att engagera sig i de mindre handelsstålverkens problem ett hårt slag. Det kommer med all sannolikhet att innebära slutet för Hallstahammars AB, såvida vi inte snart få en mer handlingskraftig regering. Industriministerns besked den 20 december 1978 att regeringen inte hade för avsikt att medverka till någon förändring i branschen och att man inte heller avsåg att ta några andra initiativ för att påverka utvecklingen är oroande för framtiden. Här har Arne Geijers utredning kommit med förslag till lösningar på de mindre handelsstålverkens problem, förslag som de mindre verkens ägare, företagsledningar, fackliga organisationer och Svenskt Stål AB:s företagsledning ställt sig bakom. Men regeringen avsvär sig tydligen ansvaret för utvecklingen i denna bransch, ansvaret för sysselsättningen för tusentals människor i Boxholm, Smedjebacken och Hallstahammar, och äventyrar därmed hela orters framtida existens. Man hänvisar till förbättringen av konjunkturen. Så kortsiktigt handlar en regering i folkpartiets Sverige.

Den svenska stålgiuterinäringen kämpar i dag med stora problem på grund av mycket lågt kapacitetsutnyttjande. Eftersom endast hälften av kapaciteten utnyttjas är detta inte enbart ett konjunkturbetingat problem utan här föreligger en överkapacitet. Stålgiuteribranschen karakteriseras av relativt stark splittring, och industriverket har nu under snart sex år arbetat med problem inom området. Efter bl. a. en rad s. k. delbranschstudier och överläggningar med företagen har industriverket funnit flera områden där det genom strukturella förändringar är möjligt att förbättra företagets utvecklingsmöjligheter. Det finns sålunda redan i dag underlag för branschplanering. Som framhålls i den socialdemokratiska partimotionen om stålindustrin bör regeringen snarast utarbeta och presentera planer för järn- och stålgiuteriindustriernas utveckling. I Kolsva finns vårt lands största stålgiuteri, och detta måste vara ett av de företag som man skall satsa på.

Tillgången på energi är grundläggande för de svenska stålverkens etablering och utveckling. I modern processindustri är tillförlitlig energitillförsel av avgörande betydelse. Det är därför väsentligt att landets långsiktiga energipolitik läggs fast och får en inriktning som tillgodoser industrins behov och möjliggör dess vidareutveckling. ASEA är länets största företag och AB Asea-Atom bedriver sin verksamhet i Västerås – därför är energifrågorna av stort intresse för vårt län. Staten är hälftenägare i Asea-Atom, och gällande avtal mellan staten och ASEA har sagts upp. Det är angeläget att riktlinjerna för Asea-Atoms fortsatta verksamhet snarast blir fastlagda. Eftersom enighet nu tycks råda om att vi under ett antal år framöver måste ha kärnkraft i vårt land, är det utomordentligt viktigt att slå vakt om den internationellt sett unika kompetens som Asea-Atom har vad gäller utveckling av kärnkraft för

såväl el- som värmeproduktion eller en kombination av dessa användningsområden.

Energikommissionen redovisar i sitt betänkande den nuvarande energibeskattnings utformning och möjligheter till förändringar mot en mer neutral beskattning. Ett genomförande av en mer neutral energibeskattnings bör vara ett användbart medel för att åstadkomma bättre balans mellan inhemska och importerade energiformer samtidigt som en sådan omläggning gynnar vår inhemska elindustri.

Näringslivet i Västmanland är relativt ensidigt. Därför är det för oss som bor i länet angeläget att slå vakt om varje arbetstillfälle som bidrar till att differentiera länets arbetsmarknad. Försvarets fredsorganisationsutredning har föreslagit en nedläggning av flygflottiljen F 1, vilket får betydande konsekvenser för Västerås kommun och länet som helhet. Omkring 400 arbetstillfällen bortfaller, och Västmanland blir det enda länet i vårt land utan militärt fredsförband. Det ser ut att finnas en över partigränserna enig västmanländsk riksdagsgrupp emot detta utredningsförslag. Denna månad skall en proposition föreläggas riksdagen. Om regeringsförslaget innebär en nedläggning av F 1, kommer vi att motionera emot detta, eftersom vi anser att det bl. a. ur regionalpolitiska och arbetsmarknadsmässiga synpunkter finns andra alternativ.

Det är viktigt att bryta den nedåtgående trenden för sysselsättningen i Västmanland. Som framgått av mitt anförande finns det många åtgärder som omgående kan vidtas, och jag skulle kunna peka på ytterligare sådana för träindustrin i Skinnskatteberg och tegelindustrin i östra Västmanland. Det finns en framtid för industrin i vårt län, men för vissa delar av den är det en förutsättning att regeringen snarast tar initiativ. Och det är bråttom, eftersom länsstyrelsen bedömt att det behövs 12 000 nya jobb till 1985 enbart för att ge nuvarande befolkning arbete och samtidigt uppnå en rimlig yrkesverksamhetsgrad för framför allt kvinnorna.

Länet har ett bra läge i den inre Mälardalen med korta avstånd till rikets huvudstad. I en motion har jag tillsammans med några partikamrater från Västerås och Eskilstuna pekat på möjligheten att med en satsning på snabbtåg förkorta resorna, exempelvis Stockholm–Västerås med nära en halv timme. Därmed skulle en del av den expansion vi har i Stockholmsområdet kunna komma de inre delarna av Mälardalen till del, eftersom restiderna då inte blir längre än till ytterområdena i Stockholm. Detta skulle genom t. ex. ökad offentlig förvaltning kunna bidra till en mer differentierad arbetsmarknad i Västmanland, som är ett av de län som icke fått del av den statliga utlokaliseringen av ämbetsverk och myndigheter.

Herr talman! Det fattas inte idéer och förslag. Men vad som nu krävs är en politisk vilja att utveckla – och inte avveckla – Sverige som industriland. Det är vi i Västmanland beroende av.

MAJ PEHRSSON (c):

Herr talman! Jag ägnar några minuter åt tekoindustrin.

Tekoindustrin i Älvsborgs län har gamla traditioner och är särskilt i

Sjuhäradsbygden av helt avgörande betydelse för sysselsättningen.

Av landets totala produktion och sysselsättning inom tekobranschen svarade Älvsborgs län år 1975 för omkring 35 %. Utvecklingen inom tekobranschen har medfört stora sysselsättningsproblem för länet.

För att belysa storleksordningen på de problem som det här gäller vill jag peka på att nedgången inom länets tekoindustri hittills under 1970-talet varit betydligt större än neddragningen inom hela landets varvsindustri.

Mot den bakgrunden kräver länets invånare att kraftfulla åtgärder vidtas för att förhindra en fortsatt minskning av antalet sysselsatta inom tekobranschen i Älvsborgs län. Dessa åtgärder bör vara utformade på ett sådant sätt att tekoindustrin i länet kan återfå en rimlig stabilitet och ge möjligheter till fortsatt sysselsättning.

Länets tekoindustri utmärks av att den omfattar både stora och mycket små företag. Tekoindustrin som helhet består av små företag jämfört med övriga branscher. År 1976 fanns endast ett tekoföretag med mer än 500 anställda. Antalet företag i länet med mer än 200 anställda var 13 inom textilindustrin och 4 inom konfektionsindustrin.

Sjuhäradsbygden drabbas mycket hårt av den snabba strukturomvandling som nu pågår inom tekoindustrin. Ca 10 000 tekojobb kan antas försvinna från regionen till år 1985, om inga åtgärder vidtas.

Jag finner det angeläget att tekodelegationen lägger fram förslag som syftar till en helhetslösning av branschens problem. Det skulle för länets del innebära att länets tekoindustri skulle få möjligheter till en långsiktig planering av investeringar och rekrytering av personal. Med en miniminivå som grund bör även en översyn göras av den grundtextila produktionen, så att denna står i samklang med den fastlagda nivån.

Eftersom den svenska marknaden har minskat, är det av särskild betydelse att branschen ges ökade möjligheter att kompensera detta genom ökad export.

Den erfarenhet och yrkesskicklighet som finns inom länets tekoindustri måste tas till vara. Sjuhäradsbygden bör även fortsättningsvis kunna vara centrum för svensk tekoindustri.

Min hemkommun Mark är den kommun inom landet som har den största andelen tekosysselsatta i förhållande till antalet industrianställda. År 1976 var enligt arbetsmarknadsstyrelsens utredning drygt 3 700 personer inom Marks kommun sysselsatta i tekoindustrin. Dessa 3 700 personer utgjorde 77 % av antalet industrisysselsatta i kommunen.

Näringslivet i Sjuhäradsbygden har en låg differentieringsgrad. Detta förhållande har gett och befaras ännu mer i fortsättningen ge betydande balansproblem på arbetsmarknaden. För invånarna i Sjuhäradsbygden betyder det att valfriheten på arbetsmarknaden är begränsad, vilket i sin tur leder till ökad pendling.

Textilindustrin i Sjuhäradsbygden har under 1970-talet präglats av en mycket stark tillbakagång. Sedan 1970 har antalet sysselsatta inom branschen nära nog halverats utan att annan industriverksamhet i nämnvärd utsträckning tillkommit. Servicesektorns expansion har till viss del förhindrat att

arbetsmarknaden hamnat i rena katastrofläget.

Nedgången för svensk tekoindustri har, enligt min mening, redan tillåtits gå alltför långt. Försörjningsberedskapen är hotad. Ungdomar drar sig för att utbilda sig inom tekoområdet, då tekoindustrins framtid ter sig alltför osäker. Tillvaron har blivit osäker för de företag av servicekaraktär som är beroende av tekoindustrin.

Jag anser att svensk tekoindustri måste tillförsäkras ett bättre skydd mot konkurrens från låglöneländer. Landets försörjningsnivå för textilvaror måste fastställas på en högre nivå än den nuvarande. Importkvoten bör bättre anpassas till den svenska textilindustrins kapacitet.

Jag tycker att regering och riksdag måste medverka till att ge tekoindustrin tillbaka framtidstron för bygdens huvudindustri. Kläder och hemtextilier är varor som vi framöver alltid behöver, och dessa bör även i fortsättningen till största delen tillverkas inom landet.

Min hemkommun har skrivit till regeringen och pekat på problemen på detta område, och jag vill citera något ur denna skrivelse:

”Sjuhäradsbygden måste garanteras en lugn framtid som centrum för svensk tekoindustri. Inom regionen finns en unik industri- och hantverks-tradition och ett samlat kunnande som är betydelsefulla faktorer då det gäller att upprätthålla en effektiv produktion som motsvarar högt ställda kvalitetskrav. Svensk tekoindustri och tekohantering inrymmer stora kulturella värden, ett förhållande som fått alltför liten uppmärksamhet.

Det är därför angeläget att samhället stöder satsningar inom Sjuhäradsbygden som syftar till att bevara och vidareutveckla den tradition och det kunnande som finns. Sådana satsningar kan inriktas på mässor för export och hemmamarknad, nationella och internationella konferenser och kurser, utställningar, produktutveckling, konsumentforskning och liknande aktiviteter.”

Herr talman! Jag vill hävda att det måste läggas fast en bestämd verksamhetsnivå för svensk teko. Svensk teko behövs för vår försörjningsberedskap. Det är angeläget med importskydd. Det måste till stöd och kraftiga satsningar på marknadsföring, produktutveckling och exportfrämjande åtgärder – mässor, utställningar etc. Svensk teko måste ha stöd för att återvinna marknadsandelar både här hemma och utomlands.

Herr talman! Jag förväntar att den proposition som aviserats till den 28 februari angående åtgärder på tekoområdet kommer att innehålla sådana förslag till åtgärder att tekoindustrin i landet kan få känna lugn och trygghet i sin verksamhet.

Människorna i mitt län har mycket uppmärksammat den sysselsättningsgaranti som varvsarbetarna i Göteborg har fått. Många frågar sig varför en dylik garanti inte också gäller för verksamma i andra yrken, för alla människor i vårt samhälle. Det talas ju många gånger om solidaritet och allas rätt till arbete. Befolkningen i Älvsborgs län förväntar sig solidaritet även för dem som arbetar i tekoindustrin.

OLLE ÖSTRAND (s):

Herr talman! Det är väl otvivelaktigt så, att det är inom den svenska skogsnäringen som många av de nya jobben i framtiden måste tillkomma. Det är också viktigt att så sker av flera skäl.

Skogsnäringen, som direkt och indirekt sysselsätter drygt 300 000 människor, ligger i de flesta fall i regionalpolitiskt mycket känsliga områden. Enligt uppgift är omkring 1 000 orter i vårt land, som huvudsakligen är belägna inom stödområdet, mer eller mindre beroende av skogsindustrin. På dessa orter är inte bara de anställda helt beroende av näringens utveckling utan hela samhället med bostäder, skolor, butiker, service, verkstäder osv. En negativ utveckling av vår skogsnäring kan alltså få katastrofala konsekvenser för hela landsändar och för hela vårt land.

Det är rätt märkligt att vårt land, som är ett av världens större skogsindustriländer, har den i särklass lägsta vidareförädlingsgraden. Därför är det av avgörande betydelse att vi satsar offensivt på de olika branscherna inom vår skogsnäring, bl. a. med sikte på att öka förädlingen. Genom att höja investeringstakten gör vi svensk skogsindustri mer konkurrenskraftig internationellt, vi tryggar jobben och skapar nya för framtiden. Men vi stimulerar samtidigt stora delar av vårt övriga näringsliv. Vi skulle skapa jobb åt många av de byggnadsarbetare som nu går arbetslösa. Vid årsskiftet var mer än 7 % av medlemmarna i Byggnads arbetslöshetskassa arbetslösa. Men i skogs länen, där just skogsindustrin dominerar, ligger arbetslösheten på mellan 11 och 15 %. I mitt eget hemlän, Gävleborg, är arbetslösheten nästan 13 %.

Men i stället är situationen den att flera skogsföretag, både kooperativa och enskilda, har allvarliga ekonomiska problem. Man saknar helt enkelt riskvilligt investeringskapital. Nödvändiga investeringar i vidareförädling måste skjutas på framtiden. Investeringar i ny kapacitet kommer inte till stånd, och moderniseringen av fabriker kommer också sannolikt att eftersättas. Därigenom kommer konkurrenskraften att försvagas ytterligare, med nedläggningar och stora sysselsättningsproblem som följd. Detta upplever vi särskilt intensivt i bl. a. Gävleborgs län. Skall de krisdrabbade företagen kunna räddas och investeringstakten höjas måste därför samhället i stor utsträckning svara för det nödvändiga kapitaltillskottet.

Därför är det riktigt som framhålls och föreslås i den socialdemokratiska partimotionen:

”De nödvändiga insatserna från samhällets sida för att trygga sysselsättningen i de krisdrabbade skogsföretagen, höja investeringstakten och medverka till en planmässig strukturomvandling bör därför ske genom direkta tillskott av ägar- och riskkapital. Kapitaltillskotten bör förmedlas genom ett av regeringen särskilt inrättat strukturbolag för skogsindustrin. Ett sådant strukturbolag medger att samhället kan agera både snabbare och kraftfullare än f. n.”

Jag hälsar detta förslag med tillfredsställelse. Men samtidigt visar regeringen en påfallande passivitet och handlingsförlamning när det gäller att skynda på ansökningar från företag som i stor utsträckning med eget kapital är beredda att investera i vidareförädling.

Nr 79

Torsdagen den
1 februari 1979

*Allmänpolitisk
debatt*

Som exempel kan jag nämna Stora Kopparbergs-Bergviks ansökan om prövning enligt 136 a § för ett nytt pappersbruk i Sandarne i Söderhamn. Bolaget lämnade in sin ansökan den 17 mars 1978 till bostadsdepartementet. Trots att det nu snart gått ett år så har man ännu inte fått något besked. Enligt uppgift har praktiskt taget alla remissinstanser gett klartecken. Detta till trots är visst ärendet nu ute på någon sorts samråd i olika departement. Det är milt uttryckt en upprörande nonchalans från regeringens sida när man på detta sätt förhalar ett ärende som skulle kunna ge ca 200 människor varaktig sysselsättning men också ge jobb åt ca 200 byggnadsarbetare under uppbyggnadsskedet.

Det här skulle vara ett välbehövt tillskott i en hårt drabbad kommun. Det skulle ge jobb åt flertalet av de människor som blir arbetslösa när samma bolag den 1 september i år lägger ner sulfitfabriken i Vansäter. Men det skulle också ge jobb åt de arbetslösa byggnadsarbetarna.

Detta är ett exempel på hur värdefulla tillskott på jobb schabblas bort när viljan och förmågan saknas i regeringen att greppa tag i problemen.

Jag skall ta fram fler exempel som belyser detta. Det gäller också branscher inom skogsnäringen, där viljan saknas att med samhällets resurser greppa tag i problemen och skapa förutsättningar för en gynnsam utveckling. Dessa branscher finns också rikt representerade i Gävleborgs län. Detta kan få katastrofala följder eftersom länet mer än de flesta är beroende av att skogsnäringen utvecklas gynnsamt, vilket f. n. inte är fallet. Mer än 35 000 människor eller 30 % av de yrkesverksamma är direkt eller indirekt sysselsatta inom skogsnäringen. Detta jämfört med riket i dess helhet där motsvarande siffra är 11 %. Arbetslösheten är också hög. Mer än 5 000 personer är arbetslösa. Över 22 000 människor står i dag utanför den reguljära arbetsmarknaden på grund av arbetslöshet, förtidspension eller av andra skäl. Detta visar vikten av aktiva samhällsinsatser.

Om man ser på plywoodindustrin, så finns fyra av de sju enheter vi har i vårt land i länet. Sammantaget sysselsätts ca 800 människor inom svensk plywoodindustri. De flesta plywoodfabrikerna ägs av stora skogsbolag och betraktas som små besvärande enheter som man helst vill bli av med. Därför är intresset att investera för att utveckla plywoodtillverkningen litet. Produktionen har under de senaste åren legat på 97 000 m³. 1977 uppgick exporten till 25 000 m³, medan importen var hela 82 000 m³. När inte ens hälften av det svenska behovet tillverkas i Sverige borde möjligheterna vara goda för en utökning av kapaciteten. Detta har också utredningar visat. I stället sitter nu flera företag med avancerade nedläggningsplaner.

I en interpellationsdebatt jag för kort tid sedan hade med industriministern visade han inget som helst intresse att greppa tag i detta problem.

Boardindustrin med ca 2 500 anställda har ungefär samma ägarstruktur som plywoodindustrin. Den finns också representerad i länet. Trots de problem som finns inom denna finns det all anledning att ta till vara de utvecklingsmöjligheter som finns för att kunna bevara en livskraftig svensk boardindustri. Men det är viktigt att strukturanpassningen sker på ett planmässigt och ansvarsfullt sätt.

Även här har regeringen visat en klar ovilja att ta sitt ansvar. Detsamma gäller inom spånskiveindustrin med sina 2 000 anställda, vilken också finns representerad i länet.

Därför är det angeläget som det krävs i den socialdemokratiska partimotionen att regeringen i samråd med de anställdas organisationer snarast utarbetar planmässiga åtgärdsprogram för vart och ett av de tre områdena inom skivindustrin samt att dessa åtgärder snarast föreläggs riksdagen. Åtgärderna bör syfta till att industrin får en sådan struktur att dess utveckling på längre sikt i största möjliga mån främjas samtidigt som de omställningar som kan bli nödvändiga kan genomföras på ett sådant sätt att de kan ske i socialt acceptabla former.

Till sist, herr talman, har vi skogsmaskinbranschen med närmare 1 500 anställda i länet. Den branschen upplever i dag mycket stora strukturella och ekonomiska besvärligheter. F. n. finns en överkapacitet i förhållande till efterfrågan, men på sikt har branschen goda utvecklingsmöjligheter, framför allt på den internationella marknaden.

Det är ett känt faktum att svenska skogsmaskintillverkare kan ta fram oslagbara maskiner för nordiskt skogsbruk. Vi ligger långt före nordamerikanska tillverkare när det gäller processmaskiner. Mycket av den teknik vi har tillägnat oss kan också anpassas till den internationella marknaden. Men nu har inte företagen själva kraft att klara strukturanpassningar och inte heller ekonomiska möjligheter att utveckla en på sikt internationellt konkurrenskraftig svensk skogsmaskinindustri. I stället finns risk för att den rasar ihop, med katastrofala följder för de anställda.

Problemet har en längre tid varit känt inom regeringen, men viljan att greppa tag i problemet finns inte trots att det från de fackliga organisationerna och från de berörda kommunerna har krävts snabba åtgärder. Visserligen har nu Volvo BM och ÖSA i Alfa offentliggjort planerna på ett samgående under förutsättning att man får ett statligt industrigarantilån på 21 milj. kr. Detta är ett steg i rätt riktning, men det löser inte branschens problem på sikt.

Därför är det att hälsa med tillfredsställelse att socialdemokraterna i näringsutskottet nu kräver att "regeringen omedelbart tar initiativ till åtgärder syftande till att ge den svenska skogsmaskinindustrin en rationell och framtidsinriktad struktur. Regeringen bör redovisa åtgärder för att uppnå en planmässig och rationell strukturutveckling på skogsmaskinområdet för riksdagen. Härutöver bör" – och detta är viktigt – "man även redovisa åtgärder för att värna sysselsättningen på de orter som berörs."

Med det anförda, herr talman, kan klart konstateras att det endast är med aktiva samhällsinsatser som man klara en framtid i de olika branscherna inom vår skogsnäring.

YNGVE NYQUIST (s):

Herr talman! Vårt land är av tradition ett stålland. Vi har malm, vi har produktionsanläggningar, kunnig arbetskraft och ett väl utvecklat utbildningsväsen. Vi har därtill en omfattande verkstadsindustri, som förbrukar en sådan mängd stål att vi ligger i toppen i fråga om stålkonsumtion per capita i

världen. Inom gruv- och stålindustrin förädlas malmråvarorna till metall. En god tillgång på malm bör således vara en bra början. Vi har mycket stora järnmalmstillgångar inom landet. Räknat i järninnehåll uppgår de enligt senaste uppskattningar till 1 500 å 2 000 miljoner ton. Dessa tillgångar har sedan århundraden tillbaka varit bas för en stålindustri, som utgjort och utgör en betydande del av landets näringsliv.

För en bergslagsbo känns det följaktligen helt riktigt att tala om sambandet mellan järnmalm och stål. Desto större är den oro som folket i Bergslagskommunerna känner när gruvhanteringen minskar i omfattning till följd av stålverkens kris och dålig marknad för malmexport. I en motion har jag tillsammans med kamrater från berörda områden konstaterat att ett 20-tal järnmalmgruvor i Mellansverige nedlagts de senaste åren och att antalet anställda minskat från 6 970 år 1955 till 3 130 vid utgången av 1978. Flera gruvor står som bekant inför sin nedläggning om inte industriministern finner skäl att ingripa.

I den motion som jag nyss återopade har vi påtalat hur viktigt det är att det fortsättningsvis kommer att finnas efterfrågan på järnmalm för en malmbaserad metallurgi inom landet. Vi har pekat på dels att vid stålverkens tillverkning kan kvalitetsfrågan rörande ämnena vara av väsentligt intresse, dels faran av att allt flera av våra stålverk övergår till skrotbaserad metallurgi. I det sammanhanget kan ju uppstå brist på råvara och råvarupriset kan öka oskäligt.

Vi har verkligen fått stöd av expertis i vår uppfattning. Sveriges skickligaste stålblandare, som förre NJA-chefen John Olof Edström ibland kallats, har enligt samstämmiga tidningsuppgifter i ett anförande vid Hindersmässan i Örebro förra veckan tagit upp dessa problem, vilket Roland Sundgren redan nämnt. Professor Edström noterade svårigheten från både kvalitets- och kostnadssynpunkt att basera framställningen av specialstål på skrot. Han sade också att importen av skrot kommer att försväras och att allt mindre skrot blir tillgängligt på den internationella marknaden. Den goda tillgången på svensk järnmalm har givetvis betydelse för en konkurrenskraftig svensk stålproduktion. Han pekade som sagt på möjligheterna att bygga ut Spännarhyttan till en råjärnsbas för specialstålverken. Det går emellertid trögt med den utformningen. I många hänseenden är det mer än dags för självkritik. Men det innebär inte att det är dags att kasta in handduken, snarare att kasta handsken. Stålindustrin skall inte behöva bli någon avvecklingsbransch. Professor Edström ansåg att grundförutsättningarna finns för att stålindustrin skall fortsätta att vara en av Sveriges moderniseringar.

Förre industriministern, Nils G. Åsling, tillsatte Arne Geijer att utreda de mindre handelsstålverkens framtid. Herr Geijer presenterade ett framåtsyftande förslag. I likhet med Nils Hjorth vill jag uttala min stora aktning för den arbetsinsatsen av Arne Geijer, liksom för hans gärning i övrigt.

Den nuvarande industriministern fann helt kallsinnigt ingen anledning att presentera någon proposition med Arne Geijers utredning som underlag. Det får tydligen fortsätta i samma hjulspår som tidigare, och vi kan vänta nya

Horndalsfall.

Det finns anledning att varna industriminister Huss för att behandla gruvnäringen med samma kallsinne som vissa stålverk utsatts för. Jag nämnde Horndal, och det är just ett sådant exempel på ett fall där herr Åsling misslyckades helt. Industriminister Huss har mig veterligen heller inte gjort något för handelsstålverket i Horndal, där varslet för ca 120 personer går ut i april.

Mot den skisserade bakgrunden får man se den socialdemokratiska gruppmotion som behandlar stålindustrin, gruvindustrin samt järn- och stålgljuterierna. Där upplyses bl. a. om att Svenska gruvindustriarbetareförbundet, Svenska metallindustriarbetareförbundet och socialdemokraterna beslutat sig för att tillsammans utarbeta ett långsiktigt handlingsprogram för den mellansvenska gruvindustrin i syfte att samordna hela den mellansvenska gruvnäringen och därmed hävda sysselsättningen i Bergslagen. Det sägs också klart ifrån att inga nya nedläggningar inom gruvdriften bör beslutas – oavsett ägarförhållande i berörda företag – med mindre än att arbetsgruppen fått möjlighet att bedöma gruvdriftens fortsatta bestånd inom ramen för det av gruppen utarbetade programmet. För vissa gruvor har beslut fattats om nedläggning. Gruvorna bör emellertid hållas i beredskap med hänsyn till arbetsgruppens allmänna prövning, och företagen bör därför tillse att gruvorna vattenfylls. Till motionen i sin helhet blir det säkert anledning att återkomma i ett senare sammanhang.

Tyvärr måste vi notera i facit för den borgerliga trepartiregeringens tid att industriproduktionen sjönk, industriarbetarnas reallön sjönk och industriinvesteringarna sjönk. Ser man på Kopparbergs län så ligger vi värre till än medeltalet. Det ter sig än mer angeläget att något positivt händer sedan en utredning från LO visat att samtidigt som 50 % av landets industrikapital är yngre än fem år kan endast 20 % av industrikapitalet i Kopparbergs län hänföras till samma ålder.

När Dalarnas s-riksdagsmän begär särskilda åtgärder för näringslivet och sysselsättningen i sitt hemlän finns det starka skäl för det. Den oro och misstämning som nu finns på järnbruk, i gruvor och i verkstäder kommer att hårt utnyttjas av företrädare för olika ytterlighetsriktningar. När temperaturen på nytt en dag stiger över nollan kommer kritiken att basunerars ut över gator och torg. Det är bäst, herr talman, om man börjar röja undan anledningarna innan dess.

Försvarsministern LARS DE GEER:

Herr talman! I en mycket noggrant utarbetad motion har socialdemokraterna berört försvarets situation i årets budget. Det är en mycket väl genomförd analys. Man har analyserat det säkerhetspolitiska läget och konsekvenserna för vårt land av detta säkerhetspolitiska läge. Motionen är en förnämlig läsning för en försvarsvän, tills man kommer till slutsatserna. Där förordas nämligen att det anslag som tillkommer försvaret i enlighet med gällande försvarsbeslut för en femårsperiod skall för budgetåret 1979/80 bantas med 448 milj. kr.

Den siffran är hög som den är, men till saken hör att i en annan motion har socialdemokraterna yrkat på väsentligt ökade kostnader för de värnpliktiga för innevarande år. Där säger man att det inte spelar någon roll för försvarsramen, därför att värnpliktskostnaderna går utanför försvarsramen. I huvudmotionen säger man att värnpliktskostnaderna bör gå innanför försvarsramen. Det finns alltså en motsägelse i socialdemokraternas bägge motioner rörande värnpliktsförmånerna och rörande försvaret i stort.

Var skall då en ansvarsställande regering pruta de 448 miljonerna inom vår försvarsmakt?

Man kan då först konstatera att när det gäller personalminskningsmål så har nog ingen del av den offentliga förvaltningen bantats så hårt så länge som försvaret. Vi har minskat antalet tjänster med 3 900 inom myndigheter och staber under gången sexårsperiod, och vi kommer att minska med 3 500 under den kommande femårsperioden. Skulle man gå hårdare fram än så, skulle man otvivelaktigt komma i konflikt med Åmanlagarna och bli tvungen att friställa personal på annat sätt än genom naturlig avgång. På personalsidan torde det därför inte vara möjligt att under nästa budgetår ta några av de 448 miljoner varmed försvaret enligt socialdemokraternas motion skall bantas.

Man har pekat på byggnadssidan och sagt att vi bygger för mycket inom försvaret.

Men, herr talman, låt mig påpeka att de stora projekt som pågår, exempelvis byggandet av kaserner i Arvidsjaur, flyttningen av S 1 till Enköping, flyttningen av Fort F till Eskilstuna, flyttningen av Foa åt olika håll och till Botkyrka, allt detta har beslutats av riksdagen och kräver alltså att man skall gå till riksdagen för att ändra de besluten. Jag tror inte att man kan göra det på så kort sikt som nästa budgetår, utan riksdagens beslut i byggnadsfrågorna ligger nog fast.

Vad gäller forskningen har vi också ett hårt personalbantningsmål. Jag tror inte att forskningen kan inskränkas nämnvärt mer än vad vi redan inskränker den under nästa budgetår.

Slutligen när det gäller utbildningssidan är det allom bekant att vi har tvingats skära ner repetitionsövningarna inom alla delar av försvaret till en nivå som är farligt låg som den är nu. Att ytterligare sänka nivån på repetitionsövningarna vore oförsvarligt. Kvar att ta denna stora bantning på 448 miljoner blir alltså försvarets materielanslag. Materielanslagen ligger till stora delar inom landet och till någon del utom landet.

Den första reflektion man gör i detta sammanhang är att det ofta finns klausuler i gjorda köp. Köpen är baserade på det femåriga försvarsbeslutet. Om man går till leverantörerna och säger: Vi vill inte ha varorna nu; vi vill ta dem senare, träder åtskilliga av dessa straffklausuler i kraft, och försvaret tjänar inte några pengar alls utan får betala böter för att man vägrar ta emot den inköpta materielen vid rätt tillfälle.

Det förtjänar också nämnas att en så stor nedskärning som 448 miljoner skulle slå oerhört hårt mot försvarets materielanskaffningar under budgetåret 1979/80.

I motionen har socialdemokraterna sagt att man skall ta huvuddelen på flygvapnet. Låt mig då nämna att flygvapnets totala anslag för utveckling av allting under budgetåret 1979/80 är 418 miljoner, alltså 30 miljoner mindre än den bantning som föreslagits i motionen. Det är därför uppenbart att man måste gå löst på en hel massa andra materielköp.

Det är naturligtvis aldeles omöjligt för mig att säga var reduktionerna måste göras. Men det är väl uppenbart att sysselsättningen på åtskilliga orter där försvarsindustrin har stor betydelse – förutom Linköping och möjligtvis Trollhättan – skulle komma i farozonen. Låt mig nämna Örnsköldsvik med ett stort bandvagnsprojekt, Bofors med alla de projekt som finns där, Zakrisdal med ammunition, orter med beklädnadsindustri, orter med ryggsäckstillverkning, som vi talade om här i riksdagen för några dagar sedan. Det förefaller nödvändigt att skära ned över hela linjen och därigenom skapa akuta sysselsättningskriser på de orter där försvarsindustrin spelar en dominerande roll.

Herr talman! Jag kan inte se att detta skulle vara realistisk politik. Detta kan knappast godkännas av riksdagen, med hänsyn till de verkningar på kort sikt som skulle uppstå.

Jag är medveten om att Bengt Gustavsson nyss hållit ett långt anförande här i kammaren. Han har därvid påpekat en del saker som jag i princip håller med honom om. Han har påpekat att det inte är rimligt att de vapenfritjänstepliktiga får vänta i ett eller två år innan de får fullgöra sin vapenfria tjänst. Jag är helt ense med Bengt Gustavsson om att man bör försöka rätta till detta förhållande, delvis kanske med hjälp av utbildning i civilt försvar.

Bengt Gustavsson har nämnt en hel del andra saker som jag möjligen skall bemöta i ett senare inlägg. Men i det här inlägget ville jag framför allt bemöta den partimotion som socialdemokraterna lagt fram rörande en bantning av försvarets anslag under 1979/80 med 440 miljoner, vilket jag anser skulle få fullkomligt orimliga konsekvenser för ett försvar som redan nu kämpar med en mycket trång ekonomisk ram.

BENGT GUSTAVSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag förstår mycket väl försvarsministerns svårigheter. Men jag kan inte hålla med honom när han säger att det är fråga om en hård nedskärning. I själva verket var det ju så att riksdagen vid 1977 års försvarsbeslut mot socialdemokratisk vilja genomförde en uppskrivning av försvarskostnaderna som framräknad till dagens penningvärde blir just 440 milj. kr.

Det är alltså inte fråga om en nedskärning utan om en uppskrivning. De pengarna har de borgerliga regeringarna till stor del använt till ett flygplansprojekt som det verkligen är dålig ekonomi att satsa pengar i. Den tidigare statsministern sade ifrån att det skall råda bred enighet om det om man skall satsa på ett sådant här projekt, och det socialdemokratiska partiet har sagt att det här är äventyrligheter som vi inte ger oss på.

Försvarsministern nämnde värnpliktskostnaderna och påpekade att vi på den punkten föreslagit en del förbättringar utöver propositionens förslag.

Det mest angelägna må väl vara att riksdagen bifaller det socialdemokratiska förslaget att ge de värnpliktiga som just nu ligger inne ett förhöjt uttryckningsbidrag. Kan försvarsministern ge en rimlig förklaring till att regeringen har farit fram med de värnpliktiga som den har gjort genom att frångå den praxis som utbildats vid två tidigare tillfällen när uttryckningsbidraget höjdes? Även den inncelligande åldersklassen bör komma i åtnjutande av denna förbättring.

Då har jag skällt litet. En sak som försvarsministern sade var mycket bra. Han är tydligen inne på att på något sätt klara utbildningen av de värnpliktiga som skall få sin utbildning inom civilförsvaret. Det noterar jag från mitt försvarspolitiska synsätt och även såsom sörmlänning med tillfredsställelse, för såvitt jag vet ordnas därigenom civilförvarssituationen i Katrineholm.

Försvarsministern LARS DE GEER:

Herr talman! Jag är medveten om att Bengt Gustavsson i sitt första inlägg i debatten i dag sade att folkpartiet lagt upp stjärten och knäppt ned byxorna i fråga om de värnpliktigas villkor. När vi arbetade fram denna budget, kände vi ett ansvar för 1979/80. Det är från början av det budgetåret som vi har föreslagit de förbättringar som oppositionen nu vill tidigarelägga.

Den liknelse som Bengt Gustavsson använde vill jag emellertid använda på förslaget att nu skära ned försvarets anslag nästa budgetår med 448 milj. kr. Jag är fullt medveten om att Bengt Gustavsson och socialdemokraterna har räknat fram den lägre ram som de ville ha i försvarsbeslutet 1977, ökat den med nettoprisindex och kommit fram till beloppet 448 milj. kr. Men Bengt Gustavsson måste rimligtvis medge att det inte är realistisk politik att nu fem månader före budgetårets början, när en hel massa bemyndiganden har föranlett beställningar av materiel, komma med en sådan nedskärning.

BENGT GUSTAVSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Det gäller inte herr de Geer personligen, för han var inte försvarsminister vid det tillfället, men han representerar ett parti som hade regeringsansvar även före det senaste regeringsskiftet. Det var trepartiregeringen som genomdrev uppskrivningen av försvarskostnaderna, och jag beklagar att det går ut över herr de Geer, men till regeringen måste jag säga: Som man bäddar får man ligga.

Försvarsministern tror inte att det skall vara möjligt att klara den besparing som vi finner nödvändig med tanke på det stora budgetunderskottet. Men gör ett försök, herr försvarsminister. Kom och resonera med oss, så skall vi se om vi inte gemensamt kan klara uppgiften.

Försvarsministern LARS DE GEER:

Herr talman! Försöket kommer att drabba sysselsättningen på ett antal orter där sysselsättningen ändå är ganska ansträngd. Jag är fylld av samförståndsvilja när det gäller att resonera med herr Gustavsson om olika åtgärder som ligger i linje med vad vi vill i fråga om försvarets framtid. Men att nu föreslå en nedskärning av den typ herr Gustavsson förespråkar, tror jag

vore mycket farligt med hänsyn till sysselsättningen på en rad orter, inte minst för all personal som är anställd vid berörda industrier.

Förste vice talmannen anmälde att Bengt Gustavsson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

På förslag av förste vice talmannen beslöts härefter att kammarens förhandlingar skulle fortsättas vid morgondagens sammanträde.

§ 2 Kammaren åtskildes kl. 23.49.

In fidem

TOM T:SON THYBLAD

/Solveig Gemert

Nr 79

Torsdagen den
1 februari 1979

*Allmänpolitisk
debatt*